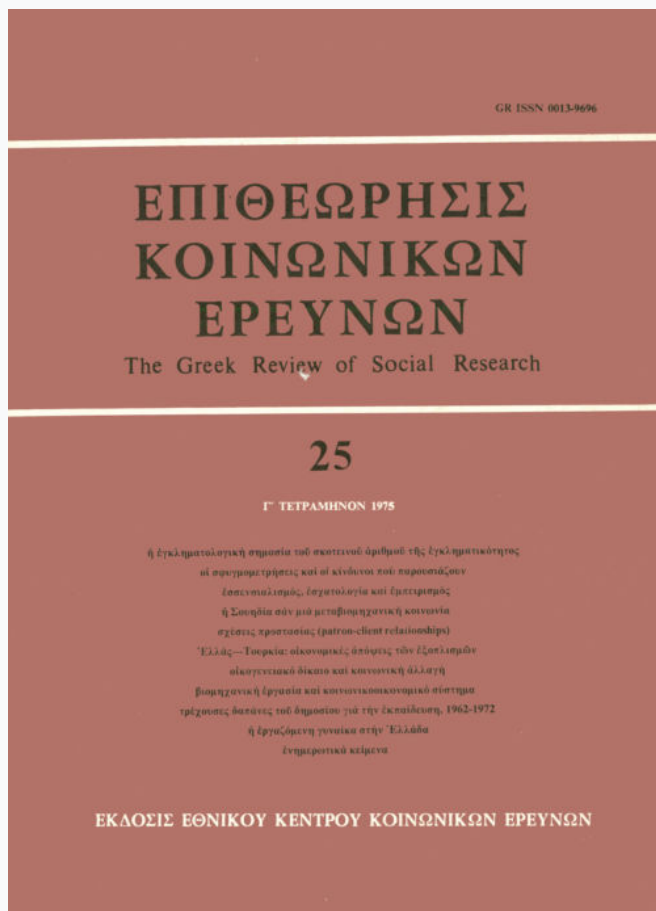

The Greek Review of Social Research

Vol 25 (1975)

25 Γ'

Η εγκληματολογική σημασία του σκοτεινού αριθμού της εγκληματικότητας

Ηλίας Δασκαλάκης

doi: [10.12681/grsr.383](https://doi.org/10.12681/grsr.383)

Copyright © 1975, Ηλίας Δασκαλάκης

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Δασκαλάκης Η. (1975). Η εγκληματολογική σημασία του σκοτεινού αριθμού της εγκληματικότητας. *The Greek Review of Social Research*, 25, 370–384. <https://doi.org/10.12681/grsr.383>

ἡ ἐγκληματολογικὴ σημασία τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ τῆς ἐγκληματικότητας

τοῦ

Ἡλίας Δασκαλάκη

*Doctorat d'Etat Πανεπιστημίου Παρισίου
Ἐπιστημονικοῦ συνεργάτου τοῦ ΕΚΚΕ*

Ἐάν τὸ κατ' ἐξακολούθησιν ἐγκλημα ἀποτελεῖ τὸν «σταυρόν» τῶν ποινικολόγων, ὅπως συνηθίζεται νὰ λέγεται, ὁ σκοτεινὸς ἀριθμὸς τῆς ἐγκληματικότητας μπορεῖ νὰ διεκδικήσῃ τὸν τίτλο, ὄχι μόνον τοῦ σταυροῦ τῶν ἐγκληματολόγων, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς ἐγκληματολογίας.

Σκοτεινὸς ἀριθμὸς τῆς ἐγκληματικότητας λέγεται τὸ σύνολο τῶν ἐγκλημάτων ποῦ ἡ τέλεσίς τους δὲν γίνεται ποτέ γνωστὴ στὶς ἀρχές τις ἀρμόδιες γιὰ τὴν πρόληψι καὶ καταστολὴ τοῦ ἐγκλήματος. Κάθε χρόνο τὰ ποινικὰ δικαστήρια δικάζουν ἓνα ὀρισμένον ἀριθμὸ ἐγκλημάτων καὶ καταδικάζουν ἓνα ὀρισμένο ἀριθμὸ ἐγκληματιῶν σὲ διάφορες ποινές. Τὸ σύνολον τῶν ἐγκλημάτων αὐτῶν γιὰ τὰ ὁποῖα ἐχώρησε καταδίκη ὀνομάζεται «ἄλλη ἐγκληματικότητας».

Ἐξ ἄλλου, οἱ δικαστικὲς ἀρχές λαμβάνουν γνώσι περὶ τῆς τελέσεως καὶ ἄλλων ἐγκλημάτων, τὰ ὁποῖα ὁμως δὲν φθάνουν στὴν ποινικὴ δικαιοσύνη λόγῳ μὴ ἀνυπακομῆς τῶν δραστῶν τους. Ὁ κύκλος τῶν ἐγκλημάτων αὐτῶν, τῶν ὁποίων λαμβάνει γνώσι ἡ ἀστυνομία μέσα σ' ἓνα ἔτος, ἀποτελεῖ τὴν «φαινομένη ἐγκληματικότητα», ἡ ὁποία, ὅπως εἶναι φυσικὸ, εἶναι εὐρύτερη τῆς δήλης γιατί περιλαμβάνει καὶ ἐγκλήματα ποῦ οἱ δράσται τους δὲν ἀνακαλύπτονται ποτέ. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ὁμως, μένει πάντοτε μιὰ ἀμφιβολία ὡς πρὸς τὸν πράγματι ἐγκληματικὸν χαρακτήρα τῶν πράξεων ποῦ τὴν ἀπαρτίζουν, γιατί εἶναι ἐνδεχόμενο ὀρισμένα ἀπ' αὐτὰ νὰ μὴ συνιστοῦν ἐγκλημα ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως· γιὰ τὸν λόγο αὐτόν, ὅπως εἶπαμε, ὀνομάζεται φαινομένη.

Ὅμως, ἡ δὴλη καὶ ἡ φαινομένη ἐγκληματικότης δὲν ἔξαντλοῦν ὅλη τὴν ἐγκληματικότητα μιᾶς κοινωνίας. Παρὰ τὰ ὅσα συνηθὼς λέγονται, ὅτι τὸ τέλει ἐγκλημα δὲν ὑφίσταται, στὴν πραγματικότητα ὑπάρχει, καί, καθὼς φαίνεται, σὲ μεγάλη ἔκτασι, ὑπὸ τὴν ἔννοια ὅτι πολλὰ ἐγκλήματα παραμένουν καλυμμένα ἀπὸ τὴν μυστικότητα, μὴ ἐρχόμενα ποτέ σὲ γνώσι τῶν ἀρχῶν καὶ τῆς πλατειᾶς κοινωνικῆς μάζης. Ἔτσι, ἡ δὴλη καὶ ἡ φαινομένη ἐγκληματικότης ἀποτελοῦν τμήμα, ποσοστὸ, τῆς «ἀληθοῦς ἐγκληματικότητας», δηλ. τοῦ συνόλου τῶν ἐγκλημάτων ποῦ τελοῦνται σὲ μιὰ δεδομένη χρονικὴ περίοδο, π.χ. ἔτος, στὸ πλαίσιο μιᾶς ὀρισμένης κοινωνίας. Ἡ ἔκτασις τῆς ἐγκληματικότητας αὐτῆς παραμένει πάντοτε ἄγνωστη. Τὸ τμήμα τὸ μεταξὺ τῆς φαινομένης ἐγκληματικότητας καὶ τῆς ἀληθοῦς, ἀκριβῶς ἐπειδὴ παραμένει ἀριθμητικῶς ἀπροσδιόριστο, τὸ ὀνομάζομε σκοτεινὸ ἀριθμὸ τῆς ἐγκληματικότητας. Εἶναι εὐνόητο τὸ ἐνδιαφέρον ποῦ παρουσιάζει γιὰ τὸν ἐγκληματολόγο ὁ προσδιορισμὸς τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ τῆς ἐγκληματικότητας, γιατί, χωρὶς τὴν γνώσι αὐτῆ, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γνωρίζωμε τὴν ἀληθῆ ἔκτασι τοῦ ἐγκληματικοῦ φαινομένου. Πολλοὶ λοιπὸν ἐπιστήμονες προσπάθησαν νὰ προσδιορίσουν τὸ ἄγνωστο μέρος τῆς ἐγκληματικότητας μὲ

διάφορες μεθόδους. Δέν μπορούμε νά πούμε, βέβαια, ότι οι προσπάθειες αυτές πέτυχαν άπόλυτα, ότι δηλ. άνακαλύφθηκε μέθοδος με την όποια νά μπορεί νά προσδιορίση κανείς ή έκφραση τήν άληθή έγκληματικότητα. Έν τούτοις, άναμφισβήτητο είναι ότι ήλθαν σέ φώς όρισμένα στοιχεία, τά όποια, άν όχι τίποτε άλλο, δείχνουν ότι ή εικόνα τής έγκληματικότητας πού παρουσιάζουν οι έπίσημες στατιστικές δέν έχει πολλές σχέσεις με την πραγματική εικόνα τής έγκληματικότητας, όπως αυτή προκύπτει από διάφορες έρευνες.

Η ύπαρξις του σκοτεινού άριθμού τής έγκληματικότητας, όχι μόνο δέν επιτρέπει την γνώσι τής πραγματικής έκτάσεως του έγκληματικού φαινομένου, άλλ' έχει σάν συνέπεια την θέσι υπό άμφισβήτησι βασικών έννοιών τής έγκληματολογίας, όπως την ιδιότητα του έγκληματίου έναντι του μη έγκληματίου και την ιδιότητα του έγκλήματος σάν συμπεριφοράς, έννοιών πάνω στις όποιες ή έγκληματολογία έστήριξε τον λόγο ύπάρξεώς της σάν επιστήμη.

Παράλληλα όμως, ή άμφισβήτησις των έννοιών αυτών δημιουργεί την άνάγκη έρευνών πρós άλλη κατεύθυνσι. Έτσι, συνέπεια του σκοτεινού άριθμού είναι και ό έμπλουτισμός τής έγκληματολογίας με ένα νέο πεδίο έρευνής και θεωρητικής επεξεργασίας τó όποιο άγνωστο μεχρι τώρα ή κλασική έγκληματολογική έπίστημη.

Τά όσα προηγούνται δείχνουν την σπουδαιότητα πού έχει ό σκοτεινός άριθμός τής έγκληματικότητας για την έγκληματολογική θεωρία και έρευνα και τó ένδιαφέρον πού παρουσιάζει ή εξέτασις του, την όποια θά έπιχειρήσω με την εργασία αυτή. Δέν άντιμετωπίζω βέβαια την περίπτωση νά εξαντλήσω τó θέμα σ' όλες του τίς προεκτάσεις μέσα στα στενά πλαίσια αυτής τής μελέτης. Πρόθεσις μου είναι απλώς νά θέσω τά γενώμενα προβλήματα και νά σκιαγραφήσω τούς νέους προσανατολισμούς τίς κατευθύνσεις τής έγκληματολογίας πού είναι άπότοκοι του σκοτεινού άριθμού, τον όποιο θά εξέτασαμε κάτω από τó πρίσμα, άφ' ένός μόν τής δυνατότητας προσδιορισμού του (I), άφ' έτέρου δέ τών συνεπειών τής ύπάρξεώς του (II). Τέλος ό καθορισμός ένός νέου πεδίου έγκληματολογικής έρευνής, πού μοιραία άπορρέει από την συνειδητοποίησι των προβλημάτων πού θέτει ό σκοτεινός άριθμός, θά κλείση την άνάπτυξι τής εργασίας αυτής (III).

I

Η διερεύνησις των μεθόδων προσδιορισμού του σκοτεινού άριθμού και ό άπολογισμός των προσπαθειών πού έγιναν πρós αυτή την κατεύθυνσι (B) προϋποθέτουν λογικούς την εξέτασι του κατá πόσον είναι έπιστημονικός άναγκαίος αυτός ό προσδιορισμός (A). Γιατί άν είναι δυνατή ή θεμελιωσις

ίσχυρών συμπερασμάτων και παρά την άγνοια τής άληθούς έγκληματικότητας, τότε ό προσδιορισμός του σκοτεινού άριθμού δέν είναι έπιστημονικός σημαντικός.

A. Αυτόνητο είναι ότι ή γνώσις του σκοτεινού άριθμού τής έγκληματικότητας είναι άπαραίτητη προκειμένου νά γνωρίζωμε τον άκριβή άριθμό των έγκλημάτων πού πράγματι τελούνται μέσα σέ όρισμένη χρονική περίοδο, δηλ. για τόν άριθμητικό προσδιορισμό τής πραγματικής έκτάσεως του έγκληματικού φαινομένου. Τούτο όμως δέν έχει ιδιαίτερη σημασία για την έπιστημονική γνώσι του φαινομένου αυτού. Τó άν τά έγκλήματα πού ετελέσθησαν μέσα σ' ένα έτος είναι κατá ν ή μ περισσότερα από όσα καταγράφουν οι στατιστικές τής δήλης και τής φαινομένης έγκληματικότητας, είναι, από έπιστημονικής άπόψεως, σχεδόν άδιάφορο. Έκείνο πού ένδιούφerei δέν είναι ό άριθμός των έγκλημάτων πού ετελέσθησαν αλλά οι ποσοτικοί συσχετισμοί τής έγκληματικότητας με διάφορες μεταβλητές, όπως π.χ. οι διακυμάνσεις της μέσα στον χρόνο, ή κατανομή της κατá τόπο τελείσεως, ήλικία, φύλο, κοινωνικο-οικονομική τάξι του δράστου, κτλ.

Η μελέτη των έπισήμων στατιστικών τής δήλης και φαινομένης έγκληματικότητας επιτρέπει την συναγωγή συμπερασμάτων για τίς διακυμάνσεις και κατανομές τής γνωστής έγκληματικότητας σέ συσχετισμό με όρισμένους παράγοντες. Τó κρίσιμο λοιπόν έρώτημα είναι εάν επιτρέπεται ή συναγωγή συμπερασμάτων περι τής άληθούς έγκληματικότητας από τίς γνώσεις πού έχουμε περι τού γνωστού μέρους αυτής (δήλης και φαινομένης). Μ' άλλους λόγους, ύπάρχει μεταξύ γνωστής και άγνωστης έγκληματικότητας σταθερή άναλογία, ώστε νά έχω δεδομένο τó πός κυμαίνεται και κατανέμεται ή δεύτερη από τó γεγονός ότι γνωρίζω την καμπύλη και τούς συσχετισμούς τής πρώτης; Π.χ. εάν από τίς στατιστικές προκύπτει ότι ή δήλη έγκληματικότητας μεταξύ των έτών 1955 έως 1975 παρουσίασε όρισμένες διακυμάνσεις, οι όποιες άναφαινονται στην γραφική παράστασι τής καμπύλης αυτής, μπορούμε νά δεχθούμε ότι παράλληλη ήταν ή πορεία τής άγνωστης έγκληματικότητας; Η άκόμη, εάν από τίς έπίσημες στατιστικές προκύπτει ότι οι άνδρες είναι δύο φορές περισσότερο έγκληματικοί από τίς γυναίκες, οι ήλικίας από 20 έως 30 έτών είναι ν φορές περισσότερο έγκληματικοί από τούς έχοντες ήλικία 40-50 έτών, ή ότι ή εργατική τάξι είναι μ φορές περισσότερο έγκληματική από τίς λοιπές κοινωνικο-επαγγελματικές τάξεις, είναι έπιστημονικός δυνατό νά θεωρήσωμε ότι κατá την αυτήν άναλογία κατανέμεται και ή άγνωστη έγκληματικότης μεταξύ των μεταβλητών πού άναφέραμε;

Έάν ή άρμόζουσα άπάντησις στο έρώτημα αυτό

εἶναι καταφατική, τότε ὁ σκοτεινὸς ἀριθμὸς δὲν ἀποτελεῖ πρόβλημα ἰδιαίτου σημασίας, γιατί, ἂν καὶ ὁ ἀριθμητικὸς προσδιορισμὸς τῆς ἐκτάσεως τοῦ ἐγκληματικοῦ φαινομένου θὰ εἶναι ἄγνωστος, οἱ νόμοι ποῦ τὸ διέπουν θὰ εἶναι γνωστοὶ ἀπὸ τὶς γνώσεις ποῦ θὰ ἔχωμε ἀπὸ τὸ γνωστὸ μέρος τῆς ἐγκληματικότητας. Ἄλλ' ἄρμόζει καταφατικὴ ἀπάντησις;

Γιὰ ὀρισμένους ἐγκληματολόγους τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ εἰδικὰ γιὰ τὸν διάσημο Βέλο μαθηματικὸ καὶ στατιστικὸ Quetelet, ἡ καταφατικὴ ἀπάντησις δὲν γεννοῦσε τὴν παραμικρὴ ἀμφιβολία. Ἐπηρεασμένος ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς μηχανικῆς, οἱ ὁποῖοι, κατὰ τὸν Βέλο σοφὸ, βρίσκουν ἐφαρμογὴ καὶ ὅταν περνᾷ κανεὶς ἀπὸ τὸν φυσικὸ στὸν ἠθικὸ κόσμον, ὁ Quetelet δέχεται ὅτι «*ὑπάρχει μία σχέσις σχεδὸν ἀμετάβλητη μεταξὺ τῶν γνωστῶν καὶ δικαζομένων ἐγκλημάτων καὶ τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν τελουμένων ἐγκλημάτων*».¹ Τοῦτο δὲ συνάγεται, κατὰ τὸν συγγραφεὴ αὐτόν, ἀπὸ τὴν καταφατικὴν ἀσταθερότητα (constance) μὲ τὴν ὁποία ἀναπαράγονται κατ' ἔτος οἱ ἀριθμοὶ ποῦ ἀναφέρονται στὴν στατιστικὴ τῶν ἐγκλημάτων, σταθερότητα, ἡ ὁποία ἀναμφίβολως ἀναπαράγεται ἐπίσης στοὺς ἀριθμοὺς τοὺς ὁποίους εἶναι ἀδύνατον νὰ γνωρίζομε.²

Βλέπομε λοιπὸν ὅτι, κατὰ τὸν Quetelet, ἡ ἀναλογία μεταξὺ γνωστῆς καὶ ἄγνωστης ἐγκληματικότητας ὀφίσταται, καὶ τοῦτο συνάγεται ἀπὸ τὴν σχετικὴ σταθερότητα ποῦ παρουσιάζει ἡ γνωστὴ ἐγκληματικότητα. Δηλαδή, ἐπειδὴ ὁ κατ' ἔτος ἀριθμὸς τῶν γνωστῶν ἐγκλημάτων, ὑπὸ ὁμαλῆς συνθήκης, δὲν παρουσιάζει σημαντικὰ ἀξιομεταβλητὰ ἀπὸ χρόνον σὲ χρόνον, συνάγεται ὅτι ἡ αὐτὴ σταθερότης θὰ χαρακτηρίζῃ καὶ τὸ ἄγνωστο τμήμα τῆς ἐγκληματικότητας.

Ἡ ἄποψις αὐτὴ στηρίζεται προφανῶς στὴν ἀντίληψιν ὅτι, κάτω ἀπὸ ὁμαλῆς συνθήκης, οἱ ὑπάρχοντες σὲ μιὰ κοινωνία ἐγκληματογόνοι παράγοντες παραμένουν οἱ ἴδιοι καὶ παράγουν συνεπῶς κάθε χρόνον τὸν ἴδιον περίπου ὄγκον ἐγκληματικότητας, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὸ ἐγκληματικὸ δυναμικὸ τῆς κοινωνίας αὐτῆς. Ἀπὸ τὸν ὄγκον τῆς ἐγκληματικότητας αὐτῆς ἕνα μέρος περιέρχεται σὲ γνώσιν τῶν ἁρμοδίων ἀρχῶν καὶ καταγράφεται στὶς στατιστικὰς, αὐτὸ δὲ ποῦ παραμένει ἄγνωστο εἶναι ἀνάλογο πρὸς τὸ γνωστὸ.

Τὶς ἴδιες ἀντιλήψεις περὶ σχετικῆς σταθερότητας τῆς ἀληθοῦς ἐγκληματικότητας ὑποστηρίζει καὶ ὁ Ferrì στὸν περιφημὸν νόμον του περὶ «ἐγκληματικοῦ κορροσμοῦ». («Ὅπως σὲ ἕνα δεδομένον ὄγκον ὕδατος, σὲ μιὰ δεδομένη θερμοκρασίαν, ἀναλύνεται μία ὀρισμένη χημικὴ οὐσία, οὕτε ἕνα ἄτομον περισσότερο οὕτε ἕνα ἄτομον λιγώτερον, ἔτσι καὶ σ' ἕνα δεδομένον κοινωνικὸ περιβάλλον, ὑπὸ δεδομένης ἀτομικῆς καὶ

φυσικῆς συνθήκης, τελεῖται ἕνας ὀρισμένος ἀριθμὸς ἐγκλημάτων, οὕτε ἕνα περισσότερο οὕτε ἕνα λιγώτερον».³

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὅλες οἱ στατιστικὲς τῶν διαφόρων κρατῶν ἐπιβεβαιώνουν αὐτὸν τὸν νόμον τῆς σχετικῆς σταθερότητας τῆς δόλης ἐγκληματικότητας. Στὴν Γαλλίαν π.χ., μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1871 ἕως 1968, ἡ δόλη ἐγκληματικότης κυμαίνεται μεταξὺ 490 καὶ 610 καταδικῶν ἀνὰ 100.000 κατοίκους.⁴ Ἀνάλογη εἶναι καὶ ἡ εἰκόνα ποῦ παρουσιάζουν οἱ στατιστικὲς ἄλλων χωρῶν, τόσον κατὰ τὸν 19ο αἰῶνα,⁵ δηλ. σύγχρονες τῶν δεδομένων ποῦ εἶχαν ὑπ' ὄψιν τοὺς οἱ Quetelet καὶ Ferrì ὅταν διετύπωσαν τὸν νόμον περὶ σχετικῆς σταθερότητας τῆς ἐγκληματικότητας, ὅσο καὶ οἱ ἀναφερόμενες στὴν ἐποχὴ ποῦ ζοῦμε.⁶

Παντοῦ παρατηρεῖται τὸ φαινόμενον ὅτι οἱ ἀριθμοὶ τῆς γνωστῆς ἐγκληματικότητας δὲν παρουσιάζουν ἀπότομες καὶ σημαντικὰ διακυμάνσεις πλὴν σὲ ὀρισμένες ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις οἱ ὁποῖες θὰ μπορούσαν νὰ ἐρμηνευθοῦν μὲ τὸν νόμον τοῦ Ferrì περὶ ἐγκληματικοῦ ὑπερκορροσμοῦ.⁷

Γεννᾶται ὁμως τὸ ἐρώτημα: αὐτὴ ἡ σχετικὴ σταθερότης τῆς δόλης ἐγκληματικότητας μαρτυρεῖ καὶ ἀντίστοιχον σταθερότητα τῆς ἀληθοῦς ἐγκληματικότητας, μὲ ἄλλα λόγια, ὑπάρχει σταθερὴ ἀναλογία μεταξὺ τῶν, ὅπως δέχεται ὁ Quetelet; Ἡ καταφατικὴ ἀπάντησις κάθε ἄλλο παρά προφανῆς εἶναι. Στὸν νόμον τῆς σταθερότητας τῆς ἐγκληματικότητας ἀντιτάσσεται αὐτὸ ποῦ θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ἀποκαλέσῃ «νόμον τῆς δακτυλογράφου». Μία δακτυλογράφος τῆς ὁποίας τὸ maximum τῆς ἀποδόσεως φθάνει 50 σελίδες ἡμερησίως θὰ γράφῃ καθημερινῶς τόσες σελίδες, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν αὐξήσει τοῦ ὄγκου τῆς πρὸς διεκπεραίωσιν ἐργασίας. Στὴν περίπτωσίν μας, δακτυλογράφος εἶναι ἡ ὑπηρεσία τῆς ἀστυνομίας καὶ τῶν δικαστηρίων. Ἡ δυνατότητά τους πρὸς διωξί καὶ ἐκδίκασι τῶν ἐγκλημάτων δὲν εἶναι ἀπεριόριστη ἀλλ' ἐκτείνεται μέχρι μιᾶς ὀροφῆς ἐν ὄψει τῆς

3. Ferrì, *Sociologie criminelle* (μετφρ. στὴν γαλλικὴν), Paris 1881, σ. 335. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι, κατὰ τὸν Ferrì, ὁ νόμος αὐτὸς ἰσχύει σὲ ὁμαλῆς περιόδους. Ἀντιθέτως, σὲ περιόδους σημαντικῶν κοινωνικῶν μεταβολῶν (πόλεμος, ἐπαναστασις, κτλ.) ἰσχύει ὁ νόμος τοῦ ἐγκληματικοῦ ὑπερκορροσμοῦ, δηλ. αὐξάνει ἀπότομα ἡ ἐγκληματικότης.

4. Léauté, *Criminologie et Science pénitentiaire*, Paris 1972, ed. PUF, σελ. 206.

5. Βλ. σχετικῶς: Joly, *La France criminelle*, Paris 1888. Tarde, *La criminalité comparée*, Paris, Alcan, 1924. Duceptiaux, *Statistique comparée de la criminalité en France, en Belgique, en Angleterre et en Allemagne*, Bruxelles 1835.

6. Βλ. Pinatel, *L'évolution de la criminalité en France depuis la libération*, RSC 1954, p. 137 ἐπ. Hoole, *Die Kriminalität in der Bundesrepublik Deutschland in Vergleich*, Wiesbaden, Bundeskriminalamt, 1968. Faustini, «La tendenza de la criminalità...» in *Rassegna di studi penitenziari*, 1957, p. 323 ἐπ. Schultz, «L'évolution de la criminalité en Suisse de 1929 à 1963», RSC 1965, p. 385.

7. Βλ. ἀνωτ., ὑποσημ. 3.

1. Adolphe Quetelet, *Sur l'homme et sur le développement de ses facultés, ou essai de physique sociale*, Paris 1835.

2. Ibid.

συγκεκριμένης οργανωτικής τους ικανότητας, επανδρώσεώς τους σε προσωπικό, εξοπλισμού τους σε τεχνικά μέσα, κτλ. Η σχετική λοιπόν σταθερότης της δήλης έγκληματικότητας που διαπιστώνεται από τις επίσημες στατιστικές, είναι επιφανειακό φαινόμενο, όφειλόμενο, όχι στον κορεσμό της έγκληματικότητας αλλά στον κορεσμό της αστυνομίας και των δικαστηρίων. Η δήλη έγκληματικότητα δεν ξεπερνά μία όρισμένη όροφή, ή όποια είναι το maximum της αποδόσεως της αστυνομίας και των δικαστηρίων. Δεν κατέρχεται, έξ άλλου, κάτω όρισμένου minimum όριου γιατί ή έγκριση που σε περίοδο αίχμης παρεμένει έκκρεμής πρέπει όπωσδήποτε να διεκπεραιωθεί, πράγμα που συντελεί σε ένταση της προσπαθείας σε περίοδο ύφέσεως. Κατ' αυτόν τον τρόπο, οι διακυμάνσεις της δήλης έγκληματικότητας κυμαίνονται σε μία ζώνη σχετικά στενή. Μπορούμε να πούμε λοιπόν ότι ή έγκληματολογική στατιστική δεν καταγράφει τόσο την έγκληματικότητα αλλά μάλλον την απόδοσι των υπηρεσιών στις όποιες έχει άνατεθή ή δίωξις και τιμώρησις του έγκλήματος.

Η έμπειρική έρευνα επιβεβαιώνει την θεωρητική αυτή υπόθεσι. Έτσι, καθώς αναφέρει ο Wolfgang στην εισήγησι του ένόπιου της Προεδρικής Έπιτροπής επί της έφαρμογής του Νόμου και της άνομομής της Δικαιοσύνης (US President's Commission on Law Enforcement and Administration of Justice), ή άναδιοργάνωσις της άστυνομίας της Ν. Υόρκης το 1950 είχε σαν άποτέλεσμα μία χαρακτηριστική αύξησι των άνακαλυφθέντων έγκλημάτων σε σχέσι με τα δύο προηγούμενα έτη. Οι διακεκριμένες κλοπές άνήλθαν σε 400%, οι ληστείες σε 200%, οι δε διάφορες μορφές λωποδυσίας σε 700%.

Κατά τον ίδιο συγγραφέα, ή άντικατάστασις του άρχηγού της άστυνομίας του Chicago το 1961 μετεφράσθη με μία αύξησι κατά 83% των άνακαλυφθέντων έγκλημάτων.

Στην Γαλλία, ό Davidovitch έμελέτησε για το διάστημα 1851-1952 την πορεία του αριθμού των ποινικών υποθέσεων που καταμνηνύθησαν στην δικαιοσύνη, σε σύγκρισι, άφ' ένός μόν με την πορεία του αριθμού των υποθέσεων που έτέθησαν στο άρχαιο ή που έκλεισαν με άπαλλακτικό βούλευμα, άφ' έτέρου δε, με την πορεία των υποθέσεων που έξεδικάσθησαν. Άπό την μελέτη αυτή προέκυψαν τα έξης:

α) Το σύνολον των υποθέσεων που καταμνηνύθησαν στην δικαιοσύνη μέσα σ' ένα αιώνα (1851-1952) παρουσιάζει σταθερή αύξησι. Έτσι, ένώ ό μέσος όρος της πενταετίας 1851-1855 άνέρχεται σε 333.053 υποθέσεις, το 1952 φθάνει σε 718.441.

β) Άντίστοιχη πρός την αύξησι των καταμνηνυθεισών υποθέσεων είναι ή αύξησις του συνόλου των υποθέσεων ανά τις όποιες δεν άσκήθηκε

ποινική δίωξις από τις κατά τόπους Εισαγγελίες αλλά διετάχθη ή τοποθέτησις τους στο άρχαιο.¹

Έτσι, ένώ ό μέσος όρος της πενταετίας 1851-1855 άνέρχεται σε 106.794 άρχειοθετηθείσες υποθέσεις, δηλ. 32,07% των καταμνηνυθεισών κατ' αυτήν την περίοδο, κατά την πενταετία 1945-1950 ό μέσος όρος των άρχειοθετηθεισών φθάνει τις 628.317 υποθέσεις, δηλ. 66,77% των καταμνηνυθεισών.

γ) Άντιστρόφως, το ποσοστόν των άπαλλακτικών βουλεύματων κατέρχεται από 7,85% του συνόλου των καταμνηνυθεισών υποθέσεων κατά την περίοδο 1851-55, σε 3,19% κατά την περίοδο 1946-1950.

Με βάσι τα δεδομένα αυτά, υπολογίζοντας την αναλογία των υποθέσεων πρός 100.000 κατοίκους, ό συγγραφέας αυτός φθάνει στον ύπολογισμό του συσχετισμού μεταξύ έκδικαζόμενων υποθέσεων και έγκαταλειπομένων άναφορικά με τον συνολικό όγκο των υποθέσεων που υπήχθησαν στην Δικαιοσύνη. Άναφερόμενοι στο πρώτο και τελευταίο έτος της υπό κρίσιν περιόδου βλέπομε ότι: Το 1851, επί συνόλου 841,1 καταμνηνυθεισών υποθέσεων έκδικάσθησαν 494,6 και έκλεισαν δι' άρχειοθετήσεως ή άπαλλακτικού βουλεύματος 346,5. Το 1952, επί συνόλου 1696,0 έκδικάσθησαν 462,3 έκλεισαν δε 1.233,7.

Οι αριθμοί είναι εύγλωττοι και καταδεικνύουν ότι ή αύξησις των υποθέσεων με τις όποιες έπιφορτίζονται οι μηχανισμοί της δικαιοσύνης συνοδεύεται από αντίστοιχη αύξησι των υποθέσεων που έγκαταλείπονται, ένώ οι έκδικαζόμενες μένονον περίπου στα αυτά πλαίσια, και μάλιστα με κοιπούσα τάση. Τουτό άποδεικνύει ότι οι μηχανισμοί της άστυνομίας και της δικαιοσύνης δεν μπορούν να άπορροφούν παρά ένα όρισμένο αριθμό υποθέσεων ό όποιος παραμένει σχετικώς σταθερός παρά την αύξησι των υποθέσεων που υπάγονται στην κρίσι της δικαιοσύνης.²

Τα πορίσματα της έρευνας αυτής δεν αφήνουν καμμία άμφιβολία ως πρός την έρμηνεία που πρέπει να δώσωμε στο φαινόμενο της σχετικής σταθερότης της δήλης έγκληματικότητας. Η σταθερότητα αυτή δείχνει άπλώς το σημείο έξισοροποίησεως της δικαστηριακής δραστηριότητος έν όψει της συγκεκριμένης οργανωτικής δομής της ποινικής δικαιοσύνης.

Το συμπέρασμα από τις αναλύσεις που προηγήθησαν είναι ότι, παρά τα όσα έδίδασκον οι σκαπανείς

1. Πρέπει να σημειωθεί ότι στην Γαλλία ίσχύει ή άρχή της σκοπιμότητας της ποινικής δίωξεως.

2. Davidovitch, «Criminalité et répression en France depuis un siècle», *Revue Française de Sociologie* 1961, p. 30 έπ. Άνάλογα είναι και τα πορίσματα της έρευνας των Davidovitch και Boudon, «Les mécanismes sociaux des abandons des poursuites», *Année Sociologique* 1964, p. III έπ.

τῆς Ἐγκληματολογίας τοῦ παρασμένου αἰῶνος, εἶναι ἐπιστημονικῶς ἀνεπίτρεπτο νὰ συνάγωμε συμπέρασματα γιὰ τὸ ἄγνωστο μέρος τῆς ἐγκληματικότητος ἀπὸ τὰ δεδομένα ποῦ μᾶς δίνουν οἱ ἐπίσημες στατιστικές, γιατί αὐτὲς καταγράφουν ὄχι τόσο τὴν δραστηριότητα τῶν ἐγκληματιῶν ὅσο τὴν δραστηριότητα τῶν ὀργάνων ποῦ εἶναι ἐπιφορτισμένα μὲ τὴν δίωξι καὶ τιμώρησι τῶν πρώτων. Συνεπῶς, ἡ ἐπιστημονικὴ ἀξία τῶν διαφορῶν ἀνομῶν τῆς ἐγκληματικότητος ποῦ διευτυπώθησαν κατὰ καιροῦς βάσει τῶν συσχετισμῶν τῆς δήλης ἐγκληματικότητος μὲ ὀρισμένες μεταβλητὲς (ἡλικία, κοινωνικὴ τάξις, φυλετικὴ προέλευσις, κτλ.), παρουσιάζεται σήμερον ἐντελῶς ἀμφίβολος.

Β. Ἡ συνειδητοποίησις ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀνταπόκρισις μετὰ τὸ γνωστὸ καὶ ἀγνόστου μέρους τῆς ἐγκληματικότητος, ἔκανε ἐπιτακτικὴ τὴν ἀνάγκη τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ ἀγνόστου αὐτοῦ μέρους, τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ τῆς ἐγκληματικότητος, κὶ αὐτὸ ἐρμηνεύθηκε σὰν μιὰ στροφὴ τῆς ἔρευνας κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσι.

Στὴν προσπάθεια ἐκτιμήσεως τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ, οἱ δυνατὲς μέθοδοι εἶναι δύο, ἡ μέθοδος τῆς αὐτοεξομολογήσεως ἢ τοῦ αὐτοπορτραίτου, ὅπως συχνὰ λέγεται, καὶ ἡ μέθοδος ὑπολογισμοῦ τῶν παθόντων. Κατὰ τὴν πρώτην, ἐρωτᾶται μιὰ ομάδα ἀτόμων, λαμβανομένη μέσα ἀπ' τὸ σύνολο τοῦ πληθυσμοῦ, περὶ τοῦ ἢ τὸν τυχόν ἐγκλημάτων τὰ ὅποια διέπρξε κάθε μέλος καὶ περὶ τοῦ ἂν ὑπῆρξαν ἀστυνομικὰ καὶ δικαστικὰ ἐπακόλουθα. Στὴν πρᾶξι, ὑποβάλλεται ἐρωτηματολόγιον τὸ ὅποιο περιλαμβάνει τὴν περιγραφήν μιᾶς σειρᾶς πράξεων ποῦ ἐμπιπτουν στὶς προβλέψεις τοῦ ποινικοῦ νόμου, καὶ καλεῖται ὁ ἐρωτώμενος νὰ ἀπαντήσῃ ἂν διέπρξε μιὰ ἢ περισσότερας ἀπὸ τὶς περιγραφόμενες συμπεριφορές, πόσας φορὰς κάθε μιὰ καὶ ἂν ὑπῆρξαν συνέπειαι. Ἐβνότης εἶναι ὅτι καταβάλλεται φροντίδα ὥστε ἡ ἀνομιμία τῶν ἀπαντῶντων νὰ εἶναι ἀπόλυτα ἐξασφαλισμένη.

Κατὰ τὴν δευτέραν μέθοδο, ἐπιλέγεται μιὰ ομάδα πολιτῶν ποῦ ἐκπροσωποῦν τὸ σύνολο, τῆς ὁποίας τὰ μέλη ἐρωτῶνται ἂν ἔπρασαν θύματα ἐγκληματικῆς πράξεως.

Οἱ δύο αὐτὲς μέθοδοι εἶναι οἱ μόνοι τρόποι μὲ τοὺς ὁποίους μπορεῖ κανεὶς νὰ προσεγγίσῃ τὸν σκοτεινὸ ἀριθμὸ. Ἀτυχῶς ὅμως καὶ οἱ δύο συνοδεύονται ἀπὸ ὀρισμένα μειονεκτήματα τὰ ὁποία πρέπει νὰ ἔχῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν του γιὰ τὴν ὀρθὴ ἐκτίμησι τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐρευνῶν, ποῦ ἔγιναν μὲ βάσι αὐτὲς τὶς μέθοδοι.

Κοινὸν μειονέκτημα καὶ τῶν δύο μεθόδων εἶναι ὅτι ἡ ὀρθότης τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἔρευνας ἐξαρτᾶται τελικά ἀπὸ τὴν εὐλικρίνειαν τῶν ἀπαντήσεων ποῦ δίνουν τὰ ἐρωτῶμενα πρόσωπα, ἡ ὅποια δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ σὰν δεδομένη. Ἡ μέθοδος

τῆς αὐτοεξομολογήσεως παρουσιάζει ἐπίσης τὸ μειονέκτημα ὅτι δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ βρεθῇ ἓνα δείγμα πληθυσμοῦ, ποῦ ἐκπροσωπεῖ μιὰ περιοχὴ, γιὰ τὴν ὁποία νὰ ὑπάρχουν στατιστικὲς τῆς ἀστυνομίας, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ σύγκρισις μετὰ τὴν ἐγκλημάτων ποῦ δέχονται οἱ ἐρωτώμενοι καὶ ἐγκλημάτων καταγεγραμμένων ἀπὸ τὴν ἀστυνομία σὲ ὀρισμένη χρονικὴ περίοδο. Λόγῳ αὐτῆς τῆς δυσκολίας, ποῦ ὀφείλεται κυρίως στὴν ἀπροθυμία ποῦ χαρακτηρίζει τὴν πλατεῖα μάζα πολιτῶν νὰ ἀπαντᾷ σὲ τέτοιου εἴδους ἐρωτηματολόγια, ὅλες οἱ ἔρευνες ποῦ ἀκολούθησαν αὐτὴν τὴν μέθοδο ἀναφέρονται σὲ μαθητὰς ἢ νεοσυλλέκτους. Ἔτσι ὅμως τὰ δείγματα δὲν ἐκπροσωποῦν ὀλόκληρον τὸν πληθυσμὸ ἀπὸ ἀποψευδῶς ἡλικίας.

Ἡ μέθοδος ὑπολογισμοῦ τῶν παθόντων ἔχει σὰν βασικὸν μειονέκτημα ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ συγκεντρωθῇ πληροφορία παρὰ μόνον γιὰ ἐγκλήματα ποῦ προϋποθέτουν ἐννοιολογικὰ τὴν ὑπαρξὴ παθόντος. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὅμως διαφεύγει ὅλη ἡ μάζα τῶν ἐγκλημάτων ἐκείνων ποῦ στρέφονται κατ' ἀπροσώπων ἐννόμων ἀγαθῶν.

Ἐπὶ τὴν ἐπιφύλαξι τῶν μειονεκτημάτων αὐτῶν, τὰ ὅποια, βεβαίως, δὲν εἶναι ἱκανὰ νὰ ἀνατρέψουν τὴν ἀξία τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν σχετικῶν ἐρευνῶν, θὰ ἔξετάσωμε σύντομα τὶς ἔρευνες ποῦ ἔγιναν καὶ τὰ ἀποτελέσματά του σχετικά μὲ τὴν ἐκτίμησι τῆς ἐκτάσεως τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ.

Ἐρευνα βασισμένη στὸ σύστημα τῆς αὐτοεξομολογήσεως εἶναι ἐκείνη ποῦ ἔκαμε ὁ Kerstin Elmhorn πᾶνω σ' ἓνα δείγμα μαθητῶν τῆς Στοκχόλμης.¹ Τὸ δείγμα περιελάμβανε τὰ 3/100 τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν τῆς Στοκχόλμης. Τὸ 57/100 τῶν ἐρωτηθέντων δέχθηκε ὅτι εἶχε διαπράξει ἐγκλημα σὲ βαθμὸν πλημμελήματος. Τὰ ἀγῶρια ἐδέχθηκαν ὅτι ἐτέλεσαν συνολικὰ 1.430 πλημμελήματα ἀλλὰ μόνον σὲ 41 περιπτώσεις ὁ ἔνοχος ἔγινε γνωστὸς στὴν ἀστυνομία. Τὸ ποσοστὸ τῶν περιπτώσεων ὅπου συνελήφθη ὁ δράστης εἶναι 2,9%.

Ἐποθέτοντας ὅτι τὸ δείγμα αὐτὸ τῶν μαθητῶν ἐκπροσώπησε ὅλα τὰ ἀγῶρια τῆς Στοκχόλμης ἡλικίας 9 ἕως 14 ἐτῶν, καὶ μὲ βάσι τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἔρευνας του πᾶνω σ' αὐτὸ τὸ δείγμα, ὁ Elmhorn ὑπελόγησε τὸν συνολικὸ ἀριθμὸ τῶν ἀγῶριων τῆς Στοκχόλμης, ποῦ εἶχαν, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, τελέσει ἐγκλημα τὸ 1961, καὶ τὸν συνέκρινε μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν ἐγκλημάτων ποῦ εἶχε καταγράψῃ ἡ ἀστυνομία κατὰ τὴν ἴδια περίοδο. Τὰ ἀποτελέσματα εἶναι ὅτι πλὴν τοῦ ἐγκλήματος τῆς κλοπῆς αὐτοκινήτου, ὅπου τὸ ποσοστὸν ἀνακαλύψεως τῶν δραστηρῶν ἀνέρχεται σὲ 33,3%, γιὰ τὶς ἄλλες κατηγορίας ἐγκλημάτων τὰ ποσοστὰ ἀνακαλύψεως τῶν δραστηρῶν

1. Elmhorn, «Study on Self Reported Delinquency among School Children in Stockholm», *Scandinavian Studies in Criminology* 1965, σελ. 117 ἑτ.

είναι άσημαντα: Κλοπή κοινή 1,9%, κλοπή διάρρηξε-
ως 4,2%, φθορές, πράξεις βανδαλισμού, κτλ. 3,3%,
διάφορες άπατες 1,5%, κλεπταποδοχή 1,1%.

Σε ανάλογα αποτελέσματα καταλήγει και ή έρευ-
νε των Erickson και Empley πού έγινε στην περιοχή
του Utah των ΗΠΑ.¹ Κατά την έρευνα αυτή, τó
δείγμα άποτελέσθηκε από τέσσερες ομάδες άγοριών
ήλικίας από 15-17 έτών. Η πρώτη ομάδα άπετελεί-
το από 50 μθητάς μέσης εκπαίδευσως οί όποιοί
δέν είχαν προηγουμένως καταδικασθί. Η δεύτερα
ομάδα περιελάμβανε 30 νέους πού είχαν ήδη κηρυχθί
ένοχοι γιά ένα μόνο έγκλημα. Στην τρίτη ομάδα
άνηκαν 50 υπότροποι, ενώ ή τετάρτη άπερτίσθηκε
από 50 τροφιμίων Δημοσίων Όργανοπροφείων,
κτλ. Κάθε άγόρι από τó 180 έπρεπε νά άπάντηση
άν είχε διαπράξει ένα από τά 22 έγκλήματα πού πε-
ριγράφονταν σε ένα κατάλογο. Έάν ή άπάντησις
τό πρώτο έρώτημα ήταν καταφατική, άκολουούσαν
έρωτήσεις σχετικά με τó πόδες φορές έτέλεσε τó
έγκλημα και πόδες φορές είχε συλληφθί από τήν
άστυνομία ή είχε όδηγηθί στά δικαστήρια.

Τά αποτελέσματα σχετικά με τήν έκτασι τού
σκοτεινού άριθμού συνοψίζονται ως έξης: Έπι
11.796 όμολογημένων περιπτώσεων όδηγήσεως χω-
ρίς δίπλωμα όδηγού, τó 98,9% έμεινε άγνωστο στις
διωκτικές άρχές. Έπι 15.175 όμολογημένων κλοπών
άντικειμένων άξίας κάτω των 2 δολλாரίων, τó 97,1%
έμεινε άγνωστο στην άστυνομία. Έπι 7.396 όμολο-
γημένων περιπτώσεων κλοπών άντικειμένων άξίας
από 2 έως 50 δολλாரίων, τó 97,1% έμεινε άγνωστο
στις διωκτικές άρχές. Έπι 294 όμολογημένων περι-
πτώσεων κλοπών άξίας άνω των 50 δολλாரίων, τó
71% έμεινε άγνωστο στις διωκτικές άρχές, από όσες
δέν έγιναν γνωστές, τó 92,9% έμεινε χωρίς δίωξι
λόγω μη άνεκαλύψεως των δραστών. Έπι 512 όμολο-
γημένων περιπτώσεων πλεστογραφιών, τó 93,4%
έμεινε άγνωστο στις διωκτικές άρχές. Έπι 74 όμολο-
γημένων περιπτώσεων χρήσεως νεκροτικτών, τó
100% έμειναν άγνωστα στις διωκτικές άρχές. Έπι
10.645 όμολογημένων περιπτώσεων φθοράς ξένης
ιδιοκτησίας, τó 98,5% έμεινε άγνωστο στις διωκτι-
κές άρχές. Έπι 46 περιπτώσεων ένόπλου ληστείας,
τó 80,4 έμεινε άγνωστο στις διωκτικές άρχές.
Έπι 8.980 περιπτώσεων συμπλοκών και σωματικών
κακώσεων, τó 99,7% έμεινε άγνωστο στις διωκτι-
κές άρχές.

Άδο άλλες έρευνες πού έγιναν με βάση τήν μέθοδο
της άυτοεξιμολόγησεως είχαν άποτελέσματα άνάλο-
γα με τά όσα άνεφέραμε πιό πάνω,² σε τρόπο όστε

νά μπορούμε νά πούμε ότι όλες οί έρευνες αύτου
του τύπου, με τήν επιφύλαξι τής ύπάρξεως κάποιες
τήν όποία δέν έχω ύπ' όψι μου, συμπίπτουν ως προς
τά άποτελέσματα.

Η μόνη έρευνα τού σκοτεινού άριθμού, με βάση
τήν εξέτασι των παθόντων, πού έλαβε χώρα μέχρι
σήμερα, είναι εκείνη πού έγινε στις ΗΠΑ γιά νά
τεθί ύπ' όψι τής Έπιτροπής πού συνέστησε τó
1967 ó Πρόεδρος Johnson γιά νά μελετησθί τó θέμα
τής δραστικώτερης άντιμετωπίσεως του έγκλήματος.
Η έρευνα αύτη περιέχεται σε τρεις εισήγησεις,³
από τις όποίες ή πρώτη άσχολεύεται με τις έπιθέσεις
(έγκλήματα βίαις γενικά) πού έγιναν έναντίον των
μελών 10.000 οικογενειών, εκλεγμένων έτσι όστε
νά άποτελούν δείγμα πού νά εκπροσωπή τις άμερι-
κανικές οικογένειες. Η δεύτερα έχει περιωρισμένα
τοπικά όρια, δηλ. τέσσερες εκλογικές περιφέρειες
τής Columbia (Washington) και είχε σαν άντικεί-
μενο μόνο 511 οικογένειες. Τέλος, ή τρίτη εισήγησις
άφορα ζώνες ύψηλης και χαμηλής εγκληματικότη-
τος στη Βοστώνη και στό Σιάγκο.

Κατά τά πορίσματα τής πρώτης εισήγησεως, μιá
οικογένεια στις 5 είχε πέσει θύμα εγκληματικής
πράξεως τó 1966 στις ΗΠΑ. Η σύγκρισις δέν με τά
άρχεια τού FBI άπέδειξε ότι ή άστυνομία δέν έγνω-
ριζε παρά τις μιές πράξεις από όσες προέκυψαν από
τήν έρευνα. Άπό τά σοβαρά έγκλήματα, εκείνα
πού παραμένουν άγνωστα σε μεγαλύτερη έκτασι
είναι οί διαρρήξεις, οί βιασμοί και οί σωματικές
κακώσεις, τά όποία περιέρχονται σε γνώσι των άρ-
χών κατά τó 1/3 τού συνολικού τους όγκου, όπως
αύτός προέκυψε από τήν έρευνα.

Τό έγκλημα πού παρουσίαζε σχεδόν άνύπαρκτο
σκοτεινό άριθμό (ύπό τήν έννοια ότι ó άριθμός των
προσώπων πού κατά τήν έρευνα εμφανίσθηκαν σαν
θύματα αύτου του έγκλήματος, συμπίπτει με τόν ά-
ριθμό των περιπτώσεων πού ήσαν γνωστές στην
άστυνομία), είναι ή κλοπή άυτοκινήτου. Η πιό
πιθανοφανής εξήγησις τού φαινομένου είναι ότι
οί παθόντες σπεύδουν νά δηλώσουν τήν κλοπή στην
άσφαλιστική τής εταιρείας, ή όποια με τήν σειρά
της έιδιοποιεί τήν άστυνομία.

Κατά τήν έρευνα πού είχε γιά έδαφική βάση τήν
περιοχή τής Washington και τής όποίας τά πορίσματα
περιέρχονται στην δεύτερη, καθώς είλαμε, εισήγησι,
τó 38% των έρωτηθέντων προσώπων ύπήρξε θύμα
σοβαρού έγκλήματος κατά τó 1966, ενώ κατά τά
στοιχεία τής άστυνομίας μόνο τó 10% των έγκλημά-

1. Erickson and Empley, «Court Records, Undetected Delinquency and Decision Making», *Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science*, 1963.

2. Ο Gold διεπίστωσε ότι επί ενός άριθμού μθητών τής μέσης εκπαίδευσως τής Flint (Michigan), οί όποιοί όμολόγησαν ότι είχαν διαπράξει αξιόποινες πράξεις, μόνο κατά τó 10% είχαν γίνει γνωστοί στην άστυνομία (Βλ. Gold, «Unde-

tected Delinquent Behaviour», in *Journal of Research in Crime and Delinquency* 1966, σ. 27-46). Έπίσης στο Oslo, μόνο τó 14% των έγκληματιών ήλικίας περίπου 18 έτών περιέρχεται σε γνώσι τής άστυνομίας (Βλ. N. Christie, J. Andenaes & S. Skirbekk, «A Study of Selfreported Crime» in *Scandinavian Studies in Criminology* 1965, σ. 86-116).

3. Οί εισήγησεις αυτές δημοσιεύθηκαν με τούς τίτλους: «Field Surveys I, Field Surveys II, Field Surveys III».

των, ποὺ ὁμολογήθηκαν κατὰ τὴν ἔρευνα, ἦσαν γνωστά σ' αὐτήν. Τὰ ἴδια περίπου ἀποτελέσματα ἀναφέρονται καὶ στὴν τρίτη εἰσήγησι, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία, κατὰ τὸ ἔτος ἀπὸ Ἰουλίου 1965-1966, τὰ πράγματα τελεσθέντα ἐγκλήματα στὶς περιφέρειες Βοστώνης καὶ Σικάγου ἦσαν πέντε φορές περίπου περισσότερα ἀπὸ ὅσα ἦσαν γνωστά στὴν ἀστυνομία.

Τὸ γενικὸ συμπέρασμα ποὺ συνάγεται, τόσο ἀπὸ τὶς ἔρευνες μὲ βάση τὴν μέθοδο τῆς αὐτο-ἐξιμολογήσεως ὅσο καὶ ἀπὸ τὶς ἀμερικανικὲς ἔρευνες μὲ βάση τὸν ὑπολογισμὸ τῶν παθόντων, εἶναι ὅτι τὸ γνωστὸ μέρος τῆς ἐγκληματικότητος εἶναι σημαντικὰ μικρὸ συγκριτικὰ μὲ τὸν συνολικὸ ὄγκο τῶν ἐγκλημάτων ποὺ τελοῦνται κάθε χρόνο.

Βέβαια, καθὼς προκύπτει ἀπὸ τὶς ἔρευνες αὐτές, ἡ ἔκτασις τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ ποικίλλει ἀνάλογα μὲ τὴν βαρύτητα τοῦ ἐγκλήματος. Στὶς ἀνθρωποκτονίες ὁ σκοτεινὸς ἀριθμὸς φαίνεται σχεδὸν ἀνύπαρκτος (ἄλλο τὸ θέμα τῆς ἀνακάλυψως τῶν δραστῶν) ἔτισης, οἱ σοβαρὲς περιπτώσεις ληστεϊῶν κατὰ Τραπεζῶν ἢ ἄλλων μεγάλων ἐμπορικῶν οἰκῶν εἶναι σχεδὸν ὅλες γνωστὲς στὴν ἀστυνομία. Ἄλλὰ ἡ μεγάλη μᾶζα τῆς ἐγκληματικότητος δὲν ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ ἐγκλήματα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα καταχωροῦνται στὴν πρώτη σελίδα τῶν ἐφημερίδων. Ἡ κλοπὴ, ἡ ὑπεξαίρεσις, ἡ ἀπάτη, ὁ βιασμὸς ἀποτελοῦν τὸν μεγάλον κορμὸ τῆς ἐγκληματικότητος ὅπου ὁ σκοτεινὸς ἀριθμὸς εἶναι τεράστιος.

Οἱ ἔρευνες ποὺ ἔγιναν γιὰ τὴν ἐκτίμησι τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ ἔφεραν σὲ φῶς καὶ στοιχεῖα ποὺ ἐπιτρέπουν καὶ μιὰ σύγκρισι μεταξὺ ἐπισημῶν ἐγκλημάτων (καταδικασμένων) καὶ ἐγκλημάτων ποὺ δὲν ἔχουν δημόσιως στιγματισθῆ. Κατὰ τὶς ἐπίσημες στατιστικὲς, ποὺ βασίζονται στὴν δὴλη ἐγκληματικότητα, τὸ ἐγκληματικὸ φαινόμενον παρουσιάζεται σχετισμένον κυρίως μὲ τὸ ἄρρεν φύλο καὶ μὲ τὶς κατώτερες κοινωνικο-οἰκονομικὰ τάξεις. Σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ φύλο, ἡ ἔρευνα τοῦ Martin Gold ἐπαληθεύει τὰ πορίσματα τῶν ἐπισημῶν στατιστικῶν, ἐμφανίζοντας τὴν γυναικεία ἐγκληματικότητα 2-4 φορές χαμηλότερη τῆς ἀνδρικής. Τὸ ἀποτέλεσμα ὅμως αὐτὸ μπορεῖ νὰ μὴ ἀνταποκρίνεται σὲ μιὰ πραγματικὴ διαφορὰ ὡς πρὸς τὴν κατανομὴ τοῦ ἐγκλήματος μεταξὺ τῶν δύο φύλων ἄλλα, ὅπως ὑποθέτει καὶ ὁ Gold, στὸ γεγονός ὅτι οἱ γυναῖκες εἶναι πολὺ ὀλιγότερο διαθεσιμῆς ἀπὸ ὅ,τι οἱ ἄνδρες νὰ ὁμολογήσουν τὴν ἐνοχὴ τους κατὰ τὴν ἔρευνα.

Ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τὸν συσχετισμὸ μεταξὺ ἐγκλήματος καὶ κοινωνικο-οἰκονομικῆς τάξεως, ἡ διαφορὰ τῶν πορισμάτων τῶν ἐρευνῶν ἀπὸ τὰ πορίσματα τῶν ἐπισημῶν στατιστικῶν εἶναι ἐξοφθαλμῆ. Ἐνῶ, σύμφωνα μὲ τὶς ἐπίσημες στατιστικὲς ὄλων σχεδὸν τῶν χωρῶν τοῦ κόσμου, σὰν περισσότερο ἐγκληματικὴ φέρεται ἡ ἐργατικὴ τάξις, τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν καταλύουν αὐτὸν τὸν μῦθον καὶ καταδεικνύουν ὅτι ὅλες οἱ τάξεις μετέχουν ἐξ ἴσου στὸ ἐγκλημα:

ἄνισα κατανέμονται οἱ διώξεις καὶ οἱ καταδίκες.

Τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν πάνω στὸν σκοτεινὸ ἀριθμὸ τῆς ἐγκληματικότητος δηγνοῦν μοιραία στὶς ἐξῆς διαπιστώσεις: Πρῶτον, τὸ σύνολον τῶν ἀτόμων, ποὺ ἔχουν χαρακτηρισθῆ ἐπίσημα σὰν ἐγκληματίες κατ' ἀκολουθίαν ποινικῆς διώξεως καὶ καταδίκης, ἀποτελεῖ ἓνα μικρὸ μέρος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀτόμων, τὰ ὁποῖα τελῶν ἐγκληματικὲς πράξεις ἀλλὰ δὲν φέρουν τὴν σφραγίδα τοῦ ἐγκληματίου γιὰτι παραμένουν ἄγνωστα. Δεύτερον, τὸ γεγονός ὅτι ὁ σκοτεινὸς ἀριθμὸς ποικίλλει σὲ ἔκτασι ἀνάλογα μὲ τὸν τύπον τοῦ ἐγκλήματος καταδεικνύει ὅτι ἡ ἐπίσημη ἐγκληματικότης δὲν ἀποτελεῖ ἓνα ἀντιπροσωπευτικὸ δείγμα τῆς ἀληθοῦς ἐγκληματικότητος. Τρίτον, οἱ ἐπίσημα χαρακτηριζόμενοι σὰν ἐγκληματίες δὲν ἀποτελοῦν ὁμάδα ποὺ νὰ ἐκπροσωπῆ τὸ σύνολον τῶν ἀτόμων τὰ ὁποῖα περνοῦν στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι.

Εὐνόητο εἶναι ὅτι γιὰ μιὰ ἐγκληματολογία, ἡ ὁποία μέχρι σήμερα ἐστήριξε τὰ πορίσματά της σχετικὰ μὲ τὸ ἐγκλημα καὶ τὸν ἐγκληματία πάνω στὶς ἐπίσημες στατιστικὲς καὶ στὶς μελέτες τῶν πληθυσμῶν τῶν φυλακῶν, ἡ ἄρνησις ἐκπροσωπευτικότητος τῆς ἐπισημῆς ἐγκληματικότητος καὶ τῶν ἐπισημῶν ἀγνωρισμένων σὰν ἐγκλημάτων ἔχει σημαντικὲς συνέπειες, στὴν ἐξέτασι τῶν ὁποίων ἀφιερῶνομε τὶς ἀκόλουθες ἀπόψεις.

II

Ἡ ἐπιστήμη τῆς ἐγκληματολογίας οἰκοδομήθηκε μέχρι σήμερα γύρω ἀπὸ ἓνα κεντρικὸ ἄξονα, τὸ πέρασμα στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι (acting out, passage à l'acte). Ἡ ἔννοια αὕτη ἀποτελεῖ τὸ διαφορικὸ σημεῖο ποὺ διακρίνει τὸν ἐγκληματία ἀπὸ τὸν μὴ ἐγκληματία. Ἐγκληματίας εἶναι ἕκείνος ποὺ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδρασι μιᾶς ὀρισμένης καταστάσεως περνᾷ στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι, ἐνῶ ὁ μὴ ἐγκληματίας ἀντιθρᾷ στὰ ἐρεθίσματα τὰ προερχόμενα ἀπὸ τὴν ἴδια κατάστασι μὲ συμπεριφορὰ μὴ ἐγκληματικὴ. Ὅλο τὸ πρόβλημα λοιπὸν τῆς ἐγκληματολογίας εἶναι νὰ γνωρίζωμε γιὰτι μερικὸι περνοῦν στὴν ἐγκληματικὴ πρᾶξι, ἐνῶ ἄλλοι ὄχι.¹

Ἡ ἐγκληματικὴ πρᾶξι προσλαμβάνεται σὰν ἓνα ἀποφασιστικὸ ὄρθσημον, σὰν ἓνας Ρουβίκων, ποὺ δὲν τὸν περνᾷ ὁ ὁποιοσδήποτε ἀλλὰ μόνον ὅποιος ἔχει ὀρισμένα χαρακτηριστικά, τὰ ὁποῖα, ἀκριβῶς, ἐξηγοῦν τὸ πέρασμα τοῦτο. Ἐγκλημα καὶ ἐγκληματίας λοιπὸν ἀντιμετωπίζονται κάτω ἀπὸ ἓνα πρίσμα διαφορᾶς καὶ ἰδιουπίας.

Ὁ ἐγκληματίας διαφέρει ἀπὸ τὸν μὴ ἐγκληματία ἂν ὄχι κατὰ φύσι, τοῦλάχιστον κατὰ βαθμὸν, γιὰτι

1. Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶχε τεθῆ ἤδη ἀπὸ τὸν Manouvrier τὸ 1892 στὴν μελέτη του «Questions préalables dans l'étude comparative des criminels et des honnêtes gens», *Archives d'anthropologie criminelle*, 1892, σ. 557.

λόγῳ ὄρισμένων χαρακτηριστικῶν του, ἀτομικῶν ἢ κοινωνικῶν, περὶ τὴν ἐγκληματικὴν πράξι, ἢ ὅποια, κατὰ συνέπεια, ἐμφανίζεται σὰν ἰδιότυπη συμπεριφορὰ ἀφοῦ μόνον ὁ χαρακτηριζόμενος ἀπὸ τὰ γνωρίσματα αὐτὰ μπορεῖ νὰ τὴν ἐκδηλώσῃ.

Ὅλη ἡ ἐξέλιξις τῆς ἐγκληματολογίας δὲν ἦταν παρὰ μιὰ ἀναζήτησις τῶν ἰδιοτύπων αὐτῶν χαρακτηριστικῶν ποῦ διακρίνουν τὸν ἐγκληματία. Ἀρχικὰ, τὰ ἰδιάζοντα αὐτὰ ἐγκληματικὰ χαρακτηριστικὰ ἀναζητήθηκαν στὴν ἀτομικότητα τοῦ ἐγκληματία, τῆς ὁποίας ὄρισμένες ἐκφάνσεις ἐμφανίσθηκαν κατὰ καιροὺς καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασι τῶν κρατούντων πνευματικῶν ρευμάτων σὰν ἡ ἔδρα τῆς ἐγκληματογόνου ιδιότητος. Ἔτσι, σὰν διακριτικὸ γνώρισμα τοῦ ἐγκληματία θεωρήθηκε ἡ ἰδιότυπη βιολογικὴ καταβολὴ του ἢ ἡ ἰδιομορφία τῆς προσωπικότητός του, θεμελιωμένη σὲ χαρακτηριστικά, κατ' ἄλλους ἔμφατα, κατ' ἄλλους ἐπίκεντρα.

Μὲ τὴν ἀνάπτυξι τῆς ἐγκληματολογικῆς κοινωνιολογίας παρατηρεῖται μετάθεσις τοῦ κέντρου ἐνδιαφέροντος ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ ἐγκληματία στὸ κοινωνικὸ του περιβάλλον, χωρὶς ὅμως νὰ πάσῃ νὰ γίνεται ἡ διάκρισις μεταξὺ ἐγκληματία καὶ ἐντίμου πολίτου ἄλλως, παθεῖ νὰ θεωρηθῆ ὁ ἐγκληματίας σὰν ἰδιότυπη ἀτομικότης καὶ θεωρεῖται σὰν ἰδιότυπη κοινωνικὴ περίπτωσις. Τὰ ἐγκληματικὰ χαρακτηριστικὰ δὲν ἀναζητοῦνται πλέον στὶς ἀνθρώποισι καὶ ψυχικῆς ἰδιότητός τοῦ ἀλλὰ στοὺς ὄρους τοῦ περιβάλλοντός του, στὴν ἀθλιότητα τῆς οικονομικῆς του καταστάσεως, στὴν ἀντικοινωνικότητα τῶν ἀξιών ποῦ ἀφωμοίωσε. Παρὰ τὴν μετάθεσι ὅμως τῆς ἔδρας τῶν ἐγκληματικῶν χαρακτηριστικῶν ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ ἐγκληματία στοὺς κοινωνικοὺς του ὄρους, ἡ παθολογικὴ εἰκόνα αὐτοῦ ἐξακολουθεῖ νὰ ὑφίσταται.

Ποῦ στηρίζεται ὅμως αὐτὸς ὁ παθολογισμὸς τοῦ ἐγκληματία; Ἀπὸ ποῦ προέκυψαν αὐτὰ τὰ ἰδιότυπα ἐγκληματικὰ χαρακτηριστικά, βιοψυχικὰ ἢ κοινωνικὰ, τὰ ὁποῖα προσδιρίζουν τὸ πέραςμα στὴν ἐγκληματικὴν πράξι καὶ διακρίνουν τὸν ἐγκληματία ἀπὸ τὸν ἐντίμο πολίτη; Ὅλες αὐτὲς οἱ «γνώσεις» ποῦ ἔχομε γιὰ τὸν ἐγκληματία γενικῶς εἶναι τὸ ἀποτελέσμα μελετῶν ποῦ ἔγιναν πάνω σὲ καταδικούς, τροφίμους φυλακῶν. Τίνος ὅμως τὰ ψυχικὰ καὶ κοινωνικὰ χαρακτηριστικὰ περιγράφουν τὰ συμπεράσματα τῶν μελετῶν αὐτῶν; αὐτοῦ ποῦ περὶ τὴν ἐγκληματικὴν πράξι ἢ αὐτοῦ ποῦ συνελήφθη, καταδικάσθηκε καὶ κλείσθηκε στὴν φυλακὴ σὰν ἐνοχὸς ἐγκληματικῆς πράξεως; Ἰσως τὸ ἐράτημα ἐκπλήξι, γιὰτὶ, ἐκ πρώτης ὄψεως, δὲν γίνεται ἀμέσως ἀντιληπτὴ ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο κατηγοριῶν. Ἡ διάκρισις ὅμως θὰ γίνῃ ἀμέσως κατανοητὴ ἐὰν ἐνθυμηθῶμε ὅτι, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὶς ἔρευνες τῆς σχετικῆς μὲ τὸν σκοτεινὸ ἀριθμὸ, ἢ ὁμάδα τῶν ἐπισήμως γνωστῶν ἐγκληματιῶν, δηλ. τῶν καταδικασθέντων ὡς ἐνοχῶν ἐγκλήματος, δὲν ἀποτελεῖ δειγμα ποῦ

νὰ ἐκπροσωπῇ τὸ σύνολο τῶν μὴ γνωστῶν ἐπισημῶς ἐγκληματιῶν. Τὸ δεδομένο αὐτὸ δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἐπέκτασι τῶν συμπερασμάτων περὶ τῶν χαρακτηριστικῶν τῶν φυλακισμένων πάνω σὲ ὄρους περνούων στὴν ἐγκληματικὴν πράξι.

Κατὰ πρῶτο λόγο, δὲν εἶναι καθόλου δεδομένο ὅτι τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ, ψυχικὰ ἢ κοινωνικὰ, ἀποτελοῦν τοὺς προσδιοριστικοὺς παράγοντες τοῦ περάσματος στὴν ἐγκληματικὴν πράξι, ὅπως γίνεται γενικὰ δεκτὸ στὸ σημερινὸ στάδιο τῆς ἐγκληματολογίας. Εἶναι δυνατὸν (καὶ τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν πάνω στὸν σκοτεινὸ ἀριθμὸ τὸ πιθανολογῶν σὲ μεγάλο βαθμὸ) ὅτι τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ, ποῦ προκύπτουν ἀπὸ τὶς μελέτες τῶν πληθυσμῶν τῶν σωφρονιστηρίων, ἀντὶ νὰ συσταθῶν προσδιοριστικοὺς παράγοντες τοῦ περάσματος στὴν πράξι, νὰ ἀποτελοῦν στὴν πραγματικότητα παράγοντες προσδιορίζοντες τὴν σύλληψι καὶ καταδική ὡς ἐνόχου ἐγκληματικῆς πράξεως. Εἶναι γνωστὸ ὅτι οἱ περισσότερες ἀπὸ τὶς σχετικῆς μελέτες ἐμφανίζουν ἕνα ἠδῆ μῆνο ποσοστὸ ψυχικῶς ἀνωμάλου ἢ πνευματικῶς ἀνεπαρκῶν μεταξὺ τῶν κρατουμένων στὶς φυλακῆς, πρᾶγμα ποῦ ὡδήγησε στὴν ἀνογή τῆς ψυχικῆς ἀνωμαλίας καὶ τῆς ὀλιγοφρενείας σὲ ἐγκληματογόνους παράγοντες καὶ μάλιστα τοὺς κυριώτερους. Εἶναι ὅμως πολὺ πιθανὸ ὅτι τὸ ἠδῆ μῆνο ποσοστὸ ψυχικῶς ἀνωμάλων ἢ ὀλιγοφρενῶν μεταξὺ τῶν καταδικῶν ὀφείλεται στὸ ὅτι τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ εἶναι οἱ αἰτίες ἀνακαλύψεως καὶ συλλήψεως τοῦ ἀπὸ τὴν ἀστυνομία, ἐνῶ οἱ εὐφρεῖς καὶ ψυχικῶς ὀμαλοὶ εὐχερέστερα ἀποφεύγουν τὴν σύλληψι. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο θὰ μπορούσε νὰ ἐξηγηθῆ καὶ ἡ σὲ συντριπτικὰ ὕψηλὸ ποσοστὸ ἐκπροσώπησις τῶν κατωτέρων κοινωνικο-οικονομικῶν τάξεων στοὺς πληθυσμοὺς τῶν σωφρονιστηρίων. Ἄντι τοῦτο νὰ ἐρμηνευθῆ, ὅπως συμβαίνει, σὰν τὸ ἀπτελέσμα τῶν ἐγκληματογόνων ἐπιδράσεων τῆς τρώγλης, τῆς κακοψυχῆς γειτονιάς, τοῦ ἀλκοολισμοῦ καὶ ἄλλων γνωρισμάτων ποῦ συνδέονται μὲ τὴν ἀνέχεια, μπορεῖ νὰ ἀποδοθῆ στὴν προκατάληψι τῶν μέσων καὶ ἀνωτέρων κοινωνικῶν στρωμάτων, στὰ ὁποῖα ἐντάσσονται ἀστυνομικοὶ καὶ δικασταὶ, νὰ βλέπουν τὶς κατώτερες κοινωνικο-οικονομικῆς τάξεις μὲ βλέμμα καχυποψίας, ὥστε οἱ μὲν ἀστυνομικοὶ νὰ τὶς ἐπιτηροῦν ἀσθηρότερα καὶ συνεπῶς νὰ ἀνακαλύπτουν τὰ ἀδικήματα τοῦς σὲ μεγαλύτερο ποσοστὸ, οἱ δὲ δικασταὶ, ἀσυνείδητα, νὰ φέρωνται εὐκολώτερα σὲ δημιουργία δικανικῆς πεποιθήσεως περὶ ἐνοχῆς τοῦς παρά προκειμένου περὶ ἁπολιτῶν ὑπεράνω πάσης ὑποψίας». Οἱ ἔρευνες ποῦ διεξάγονται μὲ τὴν μέθοδο τῆς «ἐξομολογήσεως», ἔχοντες ἀποδείξει ὅτι ἡ συμμετοχὴ τῶν διαφόρων τάξεων στὸ ἐγκλημα δὲν παρουσιάζει τὶς διαφορῆς ποῦ παρουσιάζουν οἱ ἐπίσημες στατιστικῆς τῆς ἐνδικοῦ ἐγκληματικότητος, ἐπιβεβαιώνουν τὸν συλλογισμὸ. Ἐξ ἄλλου, πριν ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἔρευνες, τὸν μῦθο τῆς ἠδῆ μῆνης ἐγκληματικότητος τῶν κα-

τωτέρων κοινωνικο-οικονομικῶν στρωμάτων ἔναντι τῶν ἄλλων εἶχε καταδείξει ὁ Sutherland μὲ τις μελέτες τὸν πᾶν στῆν ἐγκληματικότητα («ὠν criminality»), ὅπου κατέδειξε ἅψ' ἐνὸς μὲν τὴν μεγάλην συχνότητα παραβιάσεως ἀπὸ τις ἀνώτερες κοινωνικο-οικονομικά τάξεις τῶν ποινικῶν νόμων ποὺ διέπουν τὴν ἐπαγγελματικὴν τους δραστηριότητα, ἅψ' ἐτέρου δὲ τὸ ἀσημαντὸ ποσοστὸ εἰσεγωγῆς τους σὲ δίκη καὶ καταδίκης γιὰ τις παραβιάσεις αὐτές.¹

Βλέπομε λοιπὸν ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ θεμελιωθῆ ἐπιστημονικῶς αἰτιώδης σχέσις μεταξὺ τῶν χαρακτηριστικῶν ποὺ ἀπαντῶνται συχνὰ στοὺς καταδίκους καὶ τοῦ περάσματος στῆν ἐγκληματικὴν πράξι, κὶ αὐτὸ γιὰτι πιθανολογεῖται ὅτι τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ εἶναι μᾶλλον παράγοντες τῆς συλλήψεως καὶ τῆς καταδίκης. Ὅχι μόνον τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ γνωρίσματα δὲν ἀποδεικνύονται σάν προσδιοριστικὰ αἰτία τοῦ περάσματος στῆν ἐγκληματικὴν πράξι, ἀλλὰ κατὰ ἓνα μεγάλο μέρος ἀποτελοῦν συνέπειες τοῦ στιγματισμοῦ ποὺ προκαλοῦν ἢ ποινικὴν καταδίκη καὶ ἢ φυλακὴ. Ἐχει ἀποδειχθῆ ὅτι ἡ δίωξις, ἡ σύλληψις, ἡ ἐκδίκασις καὶ ἡ φυλάκισις εἶναι παράγοντες σοβαρῆς διαταραχῆς τῶν ὄρων ὑπάρξεως τοῦ καταδίκου. Ἡ σύλληψις ἄσκει τεραστία ψυχικὴ ἐπίδρασι στὸν συλλαμβανόμενον, ὁ ὁποῖος μέχρι τότε αἰσθάνεται ἄπολυτα ἐνερμονισμένος μὲ τὸ περιβάλλον του, ὅπως καὶ πρὶν τὸ ἐγκλήματ' αὐτοῦ, χάρις στοὺς μηχανισμοὺς αὐτοδικαιολογήσεως, ἔχει τακτοποιήσει στῆν συνείδησι τοῦ σάν ἐντελῶς ἀρμόζουσα συμπεριφορὰ. Μὲ τὴν σύλληψιν ἀποκτῖ γιὰ πρώτη φορὰ συνείδησι ὅτι περνᾷ μὴ τάφορ ποὺ τὸν χωρίζει ριζικὰ ἅψ' τὸν κόσμον στὸν ὁποῖο μέχρι τότε ἄνηκε.²

Ἡ σύλληψις ἀποτελεῖ γι' αὐτὸν τὴν ἀπαρχὴν τῆς συνειδητοποιήσεως τῆς νέας δημοσίας ταυτότητός του ὡς ἐγκληματοῦ ποὺ θὰ φέρῃ σ' αὐτὸν τὴν ζωῆν.

Στὸν πρῶτον αὐτὸν ψυχικὸν τραυματισμὸν δὲ προστεθοῦν τὸ choc τοῦ χωρισμοῦ ἀπὸ τὴν οἰκογένεια, ἢ ἀπόβλεια τοῦ κύρους τοῦ σά πατρίδ' του, ἢ ἐγκατάλειψις τῆς ἐργασίας καὶ οἱ οικονομικὲς ἀνάγκαι ποὺ θὰ προκύβουν, κτλ., δηλ. καταστάσεις ποὺ δὲν ἀφῆνον ἀνέπαυρον τὸν ψυχισμὸν τοῦ ἀτόμου. Ἡ ἐκτίσις τῆς ποινῆς, ὅταν ἢ παραμονὴ στῆν φυλακὴ παρατείνεται ἐπὶ πολὺν (καὶ συνήθως οἱ ἐγκληματολογικὲς ἐρευναι γίνονται πᾶνω σὲ κατεδικασμένους σὲ βαρεῖς ποινὲς καθεῖρξεως), ἐξασθενεῖ ὄχι μόνον τις σωματικὰς δυνάμεις ἀλλὰ καὶ τις πνευματικὰς.³ Ἡ

στέρησις τῆς ἐλευθερίας γίνεται αἰτία πολλῶν ψυχοσωματικῶν ἀνωμαλιῶν ποὺ ἀλλοιώνουν ἐντελῶς τὴν ψυχικὴν προσωπικότητα τοῦ καταδίκου. Ἀλλὰ ἢ κυρίως ἀλλοτριωτικὴ ἐπίδρασις τῆς φυλακῆς προέρχεται ἀπὸ τοὺς κοινωνιολογικοὺς παράγοντες τοῦ «σφωφρονιστικοῦ» περιβάλλοντος. Αὐτὸς ποὺ περνᾷ τὴν πύλιν μῆς φυλακῆς βρίσκειται στὸ κλίμα μῆς καλλιέργειας τὴν ὁποία μοιραῖα θὰ ἀφομοιωσῆ.⁴ Θὰ μάθῃ τοὺς κανόνες ποὺ διέπουν τις σγέσεις τῶν καταδίκων μεταξὺ τους γιὰτι ἀλλιῶς δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ ζήσῃ μαζί τους, θὰ μάθῃ τὴν ἀργὸν τους γιὰ νὰ μὴν ἰσχυρῶνται μὲ αὐτοὺς, θὰ ἀπασπῆ τις ἀξέτις τους γιὰτι μόνον βάσει αὐτῶν θὰ βρῖσκη δίκαιόσι, τελικὰ, θὰ αἰσθανθῆ τὰ τεῖχη τῆς φυλακῆς τοῦ σάν τὰ ὅρια ποὺ χωρίζουν τὸν κόσμον του, τὸν κόσμον τῶν στιγματιζομένων στὸν ὁποῖο ἄνηκει καὶ ὁ ὁποῖος τὸν δέχεται σάν προσωπικότητα, ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν ἄλλων, τὸν κόσμον ποὺ τὸν στιγμάτισε, τὸν ἀπέριψε, καὶ ἔναντι τοῦ ὁποῖου καὶ τὸ ὄνομά του ἀκόμη ἔχει ἀντικατασταθῆ μὲ ἓνα ἀριθμὸν.

Καταβαίνει λοιπὸν κανεὶς ὅτι τὰ ἄτομα, ποὺ βρίσκονται μέσα στῆν φυλακὴ καὶ ποὺ ἔγιναν τὸ ἀντικείμενον τῶν ἐγκληματολογικῶν ἐρευνῶν, ἔχουν ὑποστη τὸσας ἀλλοιώσεις μέσα στῆν φυλακὴ καὶ ἐξ αἰτίας αὐτῆς, ὥστε μικρὴν σχέσις διατηροῦν μὲ αὐτὸ ποὺ ἦσαν κατὰ τὸν χρόνον τοῦ περάσματος στῆν ἐγκληματικὴν πράξι. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι ἀκόμη καὶ ὁ προγναθισμὸς, τὸν ὁποῖο ὁ Lambroso εἶχε διαπιστώσει κατὰ τις ἐρευνῆς τὸν πᾶνω σὲ κατεδίκους καὶ εἶχε ἀναγάγει σ' ἓνα ἀπὸ τὰ περιφίματ' αὐτοῦ «στιγμάτω», ἐξηγεῖται σήμερα ἀπὸ τὴν ἄβλεια ποιότητα τῆς τροφῆς τῶν καταδίκων τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἢ ὁποία ἄιματουσε ἐντονὴν προσπάθειαν τῶν σιαγόνων, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ὑπερτροφικὴν τους ἀνάπτυξιν.⁵

Οἱ ἀπόψεις ποὺ προηγοῦνται, συνεπιγυμέναι, βέβαια, στὸ μέτρο τῆς ἐργασίας αὐτῆς, καταδεικνύουν τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους ὀλῆ ἢ διδασκαλία τῆς ἐγκληματολογίας περὶ ἰδιαζόντων γνωρισμάτων τοῦ ἐγκλήματος, ποὺ διαφοροποιοῦν αὐτὸν ἔναντι τοῦ μὴ ἐγκληματία καὶ προσδιορίζουν τὸ πέρασμα στῆν ἐγκληματικὴν πράξι, πέφτει στὸ κενὸ. Τὰ διάφορα χαρακτηριστικὰ, ἀτομικὰ ἢ κοινωνικὰ, ποὺ ἔφεραν σὲ φῶς οἱ διάφοροι ἐρευναι ποὺ ἔγιναν πᾶνω σὲ κατεδίκους, δὲν ἀφοροῦν αὐτὸν ποὺ περνᾷ στῆν ἐγκληματικὴν πράξι ἀλλὰ αὐτὸν ποὺ στιγματίζεται σάν ἐγκληματία. Τὸ σύνολον τῶν γνώσεων λοιπὸν ποὺ θεωροῦνται ὅτι ἀπαρτίζουν τὴν Ἐγκληματολογία δὲν συνιστοῦν στῆν πρα-

1. Ed. Sutherland, «White Collar Criminality», *American Sociological Review* 1940, σ. 1 ἔρκ. Τὸ ἴδιον, *White Collar Crime*, Dryden Press 1949, Ν. York.

2. Bl. Bouzat-Pinatel, *Traité*, Τ. 3ος, ἐκδ. Β' 1970, Daloz, Paris, σ. 334.

3. Bl. Léauté, *Les Prisons*, PUF, Paris. Ἐπίσης Kinberg, *Εἰσηγήσεις στὸ II Διεθνὲς Συνέδριον Ἐγκληματολογίας*, Βλ. Πράξεις, Τ. V., σ. 305 ἔπ.

4. Bl. Clemmer, *The Prison Community*, σ. 298 ἔπ. D. Chapman, *Sociology and the Stereotype of Criminal*, Tavistock, London 1968, σ. 197. Sutherland-Cressey, *Principes de Criminologie*, 1966, σ. 504.

5. Bl. P. Grapin, *L'anthropologie criminelle*, PUF, Paris.

γματικότητα παρά μιá Σωφρονιστική Έγκληματολογία¹ που δέν διδάσκει τίποτε γι' αυτόν που διαπράττει τó εγκλημα άλλα γι' αυτόν που άνακρησσεται επίσημα από τά δικαστήρια σάν εγκληματίας. Ό τελευταίος αυτός διαφέρει από τόν μέσο τύπο κοινωνικού μέλους, τόν έντιμο και νομιμόφρονα πολίτη, και όχι εκείνος που πέρασε στην έγκληματική πράξη χωρίς νά γίνη γνωστός. Αυτός, μη προσλαμβάνόμενος σάν εγκληματίας από τó κοινωνικό σύνολο και μη «τυποποιούμενος» από τήν δικαιοσύνη μέ τήν «ετικέττα» του εγκληματίου, άνήκει στην κατηγορία τών «έντιμων» πολιτών και δέν παρουσιάζει τήν εικόνα της άτομικής ή κοινωνικής παθολογίας που παρουσιάζει ó «έγγεγραμμένος» στό έγκληματικά μητρώα.

Γίνεται λοιπόν άπολύτως σαφές ότι διάπραξης εγκλήματος και καταδίκη κάποιου σάν εγκληματία είναι δύο πράγματα έντελώς διαφορετικά. Όπως είδαμε ήδη από τήν έπισκόπηση που κάναμε στις έρευνες πάνω στον σκοτεινό αριθμό της εγκληματικότητας, πάρα πολλοί είναι εκείνοι που τελούν εγκλήματα χωρίς νά αποτελέσουν άντικείμενο ποινικής καταδίκης. Από τήν άλλη πλευρά, έπειδή τó ένδεχόμενο τών δικαστικών πλανών δέν μπορεί νά άποκλεισθή, είναι πιθανό νά καταδικασθούν σάν εγκληματίες και άτομα τά όποια δέν έτέλεσαν έγκλημα. Μεταξύ τών δύο τούτων περιπτώσεων άτόμων, αυτόν που πέρασαν στην εγκληματική πράξη χωρίς συνέπειες και εκείνον που καταδικάσθηκαν λόγω κάποιου, πραγματικού ή νομιζόμενου, παράστατος σέ εγκληματική πράξη, υπάρχει μιá ποιοτική διαφορά. Τά άτομα της πρώτης περιπτώσεως δέν έχουν κανένα ιδιαίτον χαρακτηριστικό που νά τά εξειδικεύη έναντι του λοιπού κόσμου σάν μέλη μιās όμογενοϋς κατηγορίας. Τó πέραςμα στην εγκληματική πράξη, παραμένοντας άγνωστο, δέν προσδίδει καμμιά ιδιαίτερη ιδιότητα, δέν άλλιώνει τήν κοινωνική ταυτότητα του δράστου, ό όποιος παραμένει στό πλέγμα τών κοινωνικών σχέσεων που βρίσκεται και πριν από τó εγκλημα και εξακολουθεί νά δραματίζει τους ίδιους κοινωνικούς ρόλους σάν οικογενειάρχη, σάν επαγγελματία, σάν μέλος του α ή β συλλόγου, σάν μέλος του α ή β κύκλου κοινωνικών σχέσεων, κτλ.² Αντίθετως, τά άτομα της δεύτερας περιπτώσεως, μέ τήν επίσημη άνακήρυξη τους σάν εγκληματίων, άποκτούν μιá νέα κοινωνική ταυτότητα, καλούνται νά παίξουν ένα νέο κοινωνικό ρόλο, του εγκληματίου, του άποβλήτου, ό όποιος

(νέος ρόλος) έχει σάν συνέπεια τήν άνατροπή τών προηγούμενων ρόλων. Έτσι, άποβάλλεται από τήν έργασία του ή δέν γίνεται ζήτησις της επαγγελματικής προσφοράς του, έξοστρακίζεται από τόν κύκλο τών προηγούμενων κοινωνικών τών σχέσεων, εκπίπτει από τόν ρόλο του σάν οικογενειάρχη,³ κτλ., κτλ. Βλέπομε λοιπόν ότι εκείνο τó όποιο διακρίνει τόν εγκληματία από τόν μη εγκληματία δέν είναι ή τέλεισις του εγκλήματος άλλα ó στιγματισμός του από τήν θεσμοποιημένη κοινωνική αντίδρασι που εκδηλώνεται μέ τήν καταδίκη και τήν ποινή.

Η διαπίστωσις αυτή επιβάλλει και τήν άναθεώρησι του όρισμού του εγκληματίου. Έγκληματίας δέν είναι όποιος δέν διαπράττει εγκλημα. Υπάρχουν πολλοί οί όποιοι διαπράττουν εγκλήματα και όμως έπειδή παραμένουν άγνωστοί δέν προσλαμβάνονται σάν εγκληματίες. Έγκληματίας είναι εκείνος που στιγματίζεται σάν τέτοιος από αυτός που έχουν τήν έξουσία νά τó κάνουν.⁴

Η βασική λοιπόν συνέπεια της συνειδητοποιήσεως τών προβλημάτων του σκοτεινού αριθμού είναι ή μετάθεσις του έπικέντρου της εγκληματολογίας από τó πέραςμα στην πράξη, στην κοινωνική αντίδρασι. Άφου εγκληματίας είναι αυτός που στιγματίζεται σάν τέτοιος από τά άρμόδια πολιτειακά όργανα, ή εγκληματολογική έρευνα όφειλει νά κατευτήν στην διαφώτιση τών μηχανισμών που οδηγούν στην έπιλογή αυτόν που τελικά ύφιστανται τόν στιγματισμό, καθώς επίσης και στις συνέπειες αυτού. Η διερεύνησις άπλως και μόνο τών μηχανισμών του παράστατος στην εγκληματική πράξη, που όπως είδαμε έξαντλούσε μέχρι τώρα τó άντικείμενο της εγκληματολογίας, χωρίς νά είναι περιττή (έφ' όσον, βέβαια, άπαλλαγή από τά μεθοδολογικά της άμαρτήματα γιά τά όποια μιλήσαμε), δέν είναι άρκετή, γιαι τó πέραςμα στην πράξη δέν άποτελεί τόν μόνο παράγοντα στιγματισμού κάποιου σάν εγκληματία.⁵ Η επίδρασις πολλών άλλων συγκλιόντων παραγόντων, όπως ή στάσις του παθόντος, ή ύπαρξις μαρτύρων ή ή διάθεσις τών ύπαρχόντων νά καταθέσουν, ή δράσις και λειτουργία τών επίσημων

3. Τά 75% τών καταδικαζόμενων σέ ποινή φυλάκισεως άνω τών δύο έτών χρίζουν κατ' άκολουθίαν άγωγής διαζυγίου τών συζύγων τους. Βλ. Pinatel, op. cit., 337.

4. Πάνω στο όσημο αυτό βλέπε και τις άναπτύξεις τών όπαδών της θεωρίας του στιγματισμού (labeling theory) και ίδιος τών: H. Becker, *Outsiders, Studies in Sociology of Deviance*, The Free Press of Glencoe, N. York 1963. H. Becker (έκδ.), *The Other Side*, The Free Press of Glencoe, N. York 1964. K. Erikson, «Notes of the Sociology of Deviances», *Social Problems*, 1962, σ. 308. D. Chapman, op. cit. E. Schur, *Labeling Deviant Behaviour*, Random House, N. York 1971.

5. Δέν είναι εξ άλλων άναγκαίος παράγον γιαι άρκει και νομιζόμενο από τόν δικαστή πέραςμα στην πράξη γιά νά στιγματισθή κάποιος σάν ένοχος αυτού.

1. Δανειζομαι τήν έκφρασι από τόν D. Szabo, *Deviance et Criminalité*, Armand Colin, Paris 1970, σ. 22.

2. Γιά τήν έννοια του ρόλου και τήν σημασία της στην κοινωνιολογία και τήν κοινωνική ψυχολογία, βλ. H. Mead, *Mind, Self and Society*. Μεταφρ. εις Γαλλικήν υπό τόν τίτλο *L'esprit, le soi et la société*, PUF, Paris 1963. Γιά μιá έφαρμογή της έννοιας του ρόλου στην εγκληματολογία, βλ. A. Cohen, *Deviance and Control*, Prentice Hall, 1966, σ. 195.

δργάνων στιγματισμοῦ (ἀστυνομίας καὶ δικαστηρίων), εἶναι καθοριστικὴ γιὰ τὴν ἀναγωγή κάποιου σὲ ἐγκληματία. Τελικά, ποῖος θὰ στιγματισθῆ σὰν ἐγκληματίας καὶ θὰ σταλῆ στὶς φυλακὲς καθορίζεται, ὄχι μόνο ἀπὸ τὸ ἂν ἐτέλεσε ἐγκλημα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν λειτουργίαν τῶν μηχανισμῶν ἐπιστημάνσεως τοῦ ἐγκλήματος, παραπομπῆς στὸ σύστημα τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης καὶ καταδίκης. Ἡ κατανοήσιμὴ λοιπὸν τὸν τρόπον λειτουργίας αὐτῶν τῶν μηχανισμῶν θὰ διαφωτίσῃ τὴν διαδικασία στιγματισμοῦ.

Νὰ λοιπὸν ποῦ ἡ συνειδητοποίηση τῶν προβλημάτων ποῦ θέτει ὁ σκοτεινὸς ἀριθμὸς ἔχει σὰν ἀναγκαῖο ἐπακόλουθο τὴν διεύρυνσι τοῦ πεδίου ἐγκληματολογικῆς ἐρευνας μετὰ τὴν δημιουργίαν ἐνὸς δευτέρου πόλου ἐνδιαφέροντος, τῆς κοινωνικῆς ἀντιδράσεως κατὰ τοῦ ἐγκλήματος. Ἡ συστηματικὴ διερεύνησις αὐτοῦ τοῦ νέου πεδίου μελετῆς θὰ φέρῃ σὲ φῶς ἕνα σύνολο γνώσεων ποῦ θὰ ἀπαρτίσουν ἕνα νέο κλάδο τῆς ἐγκληματολογίας, τὴν ἐγκληματολογία τῆς κοινωνικῆς ἀντιδράσεως, ποῦ θὰ υφίσταται παρὰλληλα μετὰ τὴν ἐγκληματολογία τοῦ περάσματος στὴν ἐγκληματικὴ πράξι.¹ Ἡ τάσις πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσι εἶναι σαφῆς στὴν ἐπιστημονικὴ κίνησι, ἂν καὶ οἱ σχετικὲς ἐρευνες βρίσκονται ἀκόμη σὲ ἐμβρυακὴ κατάστασι.

Στὴν ἀνάπτυξι ποῦ θὰ ἐπακολουθήσῃ θὰ ἐπιχειρηθῆ ἡ σκιαγράφησι μιᾶς στρατηγικῆς ἐρευνῶν μετὰ ἀντικείμενο τῶς κοινωνικῆς μηχανισμοῦς ἐπιλογῆς, ἀπὸ τὴν μάζαν τῶν παραβητῶν τοῦ ποινικοῦ νόμου, ἐκείνων ποῦ καλοῦνται νὰ ἐναρκακώσουν τὸ ἐγκληματικὸ στερεότυπο μετὰ τὸν στιγματισμὸν τοῦ σὰν ἐγκληματιῶν. Βέβαια, τὸ παρὸν στάδιο τῶν γνώσεων πᾶνω στὸν τομέα αὐτὸν δὲν ἐπιτρέπει τὴν συναγωγή συμπερασμάτων θὰ περιορισθῶμε ἄλλως στὴν διατύπωσι ὀρισμένων ὑποθέσεων πρὸς ἐπιλήθευσι μετὰ μελλοντικὰς ἐμπειρικὰς ἐρευνες.

III

Ἡ κοινωνικὴ ἀντίδρασις στὸ ἐγκλημα, μετὰ ἄλλα λόγια ἢ διαδικασία στιγματισμοῦ, περιλαμβάνει ὄχι μόνο ἐκδηλώσεις ποῦ ἀκολουθοῦν τὴν τέλεσι τῆς ἐγκληματικῆς πράξεως ἀλλὰ ἐπίσης καὶ φαινόμενα ποῦ προηγοῦνται αὐτῆς. Στὴν πρώτη περίπτωσι κατατάσσονται οἱ ἐκφάνσεις τῶν κοινωνικῶν μηχανισμῶν φιληρησιματικῶν ποῦ ὀδηγοῦν ὀρισμένους ἀπὸ τοὺς παραβητές (ἀληθεῖς ἢ νομιζομένους) τοῦ ποινικοῦ νόμου στὴν κτῆσι τοῦ στιγματος τοῦ ἐγκληματοῦ. Στὴν δευτέρω περίπτωσι ἐμπίπτουν οἱ διεργασίες στιγματισμοῦ στὸ ἐπίπεδο τῆς συμπεριφορᾶς, δηλ. ἀναγωγῆς ὀρισμένης συμπεριφορᾶς σὲ ἐγκλημα. Παρὰ τὴν διαφορὰ σημείου ἀναφορᾶς

τοῦ στιγματος (στὴν πρώτη περίπτωσι, τὸ πρόσωπο, στὴν δευτέρω, ἢ πράξις), πρόκειται γιὰ δύο ἐκφάνσεις τοῦ γενικωτέρου φαινομένου τῆς κοινωνικῆς ἀντιδράσεως, ἐφ' ὅσον ὁ στιγματισμὸς τοῦ προσώπου προϋποθέτει τὸν χαρακτηρισμὸν σὰν ἐγκληματικῆς τῆς πράξεως τῆς ὁποίας δράστης θεωρεῖται τὸ πρόσωπο. Ἐτσι, ἡ ἀναγωγή μιᾶς πράξεως σὲ ἐγκλημα ἐνέχει ἕνα δυνάμει στιγματισμὸν ἐνὸς κύκλου προσώπων, αὐτῶν ποῦ στὸ μέλλον θὰ διωχθοῦν καὶ θὰ καταδικασθοῦν ὡς ἔνοχοι διαπράξεώς τῆς. Στὴν μελετῆ λοιπὸν τῆς κοινωνικῆς ἀντιδράσεως ἐμπίπτουν καὶ τὰ δύο πεδία στιγματισμοῦ, δηλ. τὸ νομοθετικὸ πεδίο ἀναγωγῆς πράξεων σὲ ἐγκλήματα καὶ τὸ δικαστικὸ πεδίο ἀναγωγῆς παραβητῶν σὲ ἐγκληματίας.

Ἐν τούτοις, σὲ μιὰ ἐργασία ποῦ ἔχει σὰν ἀντικείμενο τὸν σκοτεινὸν ἀριθμὸ τῆς ἐγκληματικότητος, ἡ ἔκφανσις τῆς κοινωνικῆς ἀντιδράσεως κατὰ τῆς συμπεριφορᾶς, νομίζω ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ στεγασθῆ. Ἐπιφυλασσόμενος λοιπὸν νὰ ἀσφαλῶθῶ μετὰ τὴν σὲ ἄλλη αὐτοτελεῖ ἐργασίᾳ, ἐν συνεχείᾳ θὰ περιορισθῶ μόνο στὴν ἐξέτασι τῶν μηχανισμῶν ἐπιλογῆς, ἀπὸ τὸ σύνολο αὐτῶν ποῦ περνοῦν στὴν ἐγκληματικὴν πράξι, ἐκείνων ποῦ θὰ ἀποτελέσουν τὸ ἀντικείμενο τῆς ποινικῆς ἀντιδράσεως τῆς κοινωνίας.

Εἶδαμε ἤδη ὅτι ἡ ιδιότητα τοῦ ἐγκληματιῶν καὶ ὁ ἰδιώτης κοινωνικὸς ρόλος ποῦ καλεῖται νὰ παῖξῃ ἀποκτώνται μετὰ τὸν στιγματισμὸν κάποιου σὰν ἐγκληματιῶν, πρᾶγμα ποῦ ἐκφράζεται μετὰ τὴν καταδίκη καὶ τὴν ἐπιβολὴ ποινῆς ἀπὸ τὰ ἐπίσημα ὄργανα κοινωνικῆς ἀντιδράσεως, τὰ ποινικὰ δικαστήρια. Ἀπὸ τὴν τέλεσι ὅμως μιᾶς ἐγκληματικῆς πράξεως μέχρι τὸν στιγματισμὸν τοῦ δράστου ὡς ἐγκληματιῶν μεσολαβεῖ ἕνα μεγάλο διάστημα, ἢ διάστημα τοῦ ὁποίου, καθ' ὅλη τὴν διάρκειαν, καθορίζεται ἀπὸ τὴν πλήρωσι πλήθους ὄρων.

Κατὰ πρῶτο λόγον, ἡ κίνησις τῶν μηχανισμῶν τῆς ποινικῆς ἀντιδράσεως προϋποθέτει ὅτι τὸ τελεσθὲν ἐγκλημα προσελήφθη κοινωνικῶς, δηλ. ἔγινε γνωστὸ σὲ τρίτα πρόσωπα, πέραν τοῦ δράστου. Ὁ βαθμὸς τῆς κοινωνικῆς προσλήψεως τοῦ τελεσθέντος ἐγκλήματος μπορεῖ νὰ ποικίλλῃ κατὰ περιπτώσεις. Μπορεῖ ἡ γνῶσις τοῦ ἐγκλήματος νὰ περιορίζεται μόνο μεταξὺ δράστου καὶ παθόντος, μπορεῖ ἂν ἐκτείνεται σὲ στενοὺς κύκλους προσώπων, εἴτε σχετιζομένων μετὰ τὸν δράστη ἢ τὸν παθόντα (οἰκογένεια, φίλοι), εἴτε καὶ ἐντελὸς ἀσχετὸν πρὸς αὐτοὺς (τρίτου μάρτυρες) τέλος, εἶναι δυνατὸν ἢ διάπραξις τοῦ ἐγκλήματος νὰ πάρῃ μεγάλη δημοσιότητα. Ὅποια καὶ ἂν εἶναι ἡ ἐκτενέσις τῆς κοινωνικῆς προσλήψεως τοῦ ἐγκλήματος, γιὰ νὰ θεθοῦν σὲ κίνησι οἱ μηχανισμοὶ τῆς ἐπισήμου ἀντιδράσεως, χρειάζεται νὰ περιέλθῃ τὸ ἐγκλημα σὲ γνῶσι τῶν ἀρμοδίων διακτικῶν ἀρχῶν. Νομικῶς, ἡ ἀρχὴ τῆς αὐτεπαγγέλτου διώξεως, ποῦ ἰσχύει γιὰ τὸ μεγαλύ-

1. Bl. καὶ Ph. Robert, «La sociologie entre une criminologie du passage à l'acte et une criminologie de la réaction sociale», *Année Sociologique* 1973, σ. 442.

τερο μέρος των εγκλημάτων, επιβάλλει στις διοικητικές αρχές να προβαίνουν στην δίωξη του εγκλήματος με δική τους πρωτοβουλία μόλις λάβουν γνώσι της τελέσεώς του. Κοινωνιολογικός όμως, το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης είναι κυρίως μη αυτοτροφοδοτούμενο σε ποινικές υποθέσεις,¹ δηλ. εκτός από ένα μικρό μέρος εγκληματικότητας, του οποίου επιλαμβάνονται τα δικαστήρια κατόπιν αυτεπαγγέλτου διώξεως των διοικητικών αρχών, το μεγαλύτερο μέρος των υποθέσεων *παραπέμπεται* σ' αυτά από αυτούς που έχουν *συμφέρειν* για την δίωξί τους (παθόντες ή τρίτοι).

Τις διεργασίες λοιπόν επιλογής, από τους παραβάτες του ποινικού νόμου, εκείνων που σε τελική ανάλυσι θα στιγματισθούν σαν εγκληματίες, πρέπει να τις διακρίνουμε σε δύο φάσεις.

Η πρώτη φάσις περιλαμβάνει τις διεργασίες *παραιομπής*, δηλ. τούς όρους υπό τούς οποίους όρισμένοι που έχουν γνώσι της τελέσεως ενός εγκλήματος παίρνουν την πρωτοβουλία να το καταγγείλουν στην δικαιοσύνη. Κατά την φάσι αυτή, επέρχεται μιá πρώτη επιλογή, πολύ σημαντική σε έκτασι, όπως είδαμε ήδη, ύποψηφίων πρὸς στιγματισμό. Αὐτοὶ πού θά επιλεγούν κατά τήν πρώτη φάσι, δηλ. αὐτοὶ πού θά καταμνησθῶν, περνούν, κατά τήν διαδρομή τῆς ποινικῆς διαδικασίας, ἀπό σειρά διαδοχικῶν επιλογῶν ἀπό τίς ὁποῖες ἀπαλλάσσεται σταδιακά ἕνας ἀριθμὸς καταμνησθέντων (ἀπόφασις τοῦ Εἰσαγγελέως περί ὀρέσεως τῆς μνημόσυνης στό ἀρχεῖο, ἀπαλλακτικὸ βούλευμα, κτλ. κτλ.), μέχρι τελικῆς ἐπιλογῆς αὐτῶν πού καταδικάζονται τελεσιδικῶς. Οἱ παράγοντες πού ἐπιδρῶναι καὶ προσδιορίζουν αὐτήν τήν προοδευτικὴ διαλογή μέχρι τελικῆς κρίσεως ἀποτελοῦν τήν δευτέρα φάσι τοῦ προβλήματος. Ἡ φάσις ὁμοῦ αὐτῆ δὲν θά μᾶς ἀπασχολήσῃ στήν ἀνάπτυξι πού ἀκολουθεῖ, γιατί τοποθετεῖται ἔξω ἀπὸ τὰ ὄρια τῆς ἐργασίας αὐτῆς πού ἔχει σάν ἀντικείμενο τὸν σκοτεινὸ ἀριθμὸ τῆς ἐγκληματικότητος.

Τὸς παράγοντες πού καθορίζουν τὰ ὄρια ἀνοχῆς ἔναντι τοῦ τελεσθέντος ἐγκλήματος καί, συνεπῶς, τῆς μὴ καταγγελίας του, ὀφείλει νὰ ἔξετάσῃ κενεῖς ἀναφορικὰ, ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς τήν στάσι τοῦ παθόντος ἔναντι τοῦ εγκλήματος, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τήν στάσι τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος, στό ὁποῖο ἀνήκει ὁ δράστης.

Καθὼς εἶδαμε προηγουμένως, ὁ ἔρευνες γιά τὸν προσδιορισμὸ τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ τῆς ἐγκληματικότητος, πού ἔγιναν πάνω σὲ θύματα ἐγκληματικῶν πράξεων, κατέδειξαν ὅτι ἕνα σημαντικό ποσοστὸ αὐτῶν δὲν καταγγέλλει στίς διοικητικῆς ἀρχῆς τὸ ἐγκ

κλημα τὸ ὁποῖο τοὺς ἐπλήξε. Ὅσο παράξενο καὶ ἂν φαίνεται τοῦτο, τὸ φαινόμενο εἶναι διαπιστωμένο· πρέπει λοιπὸν νὰ ἐντοπισθοῦν οἱ γενεσιουργοὶ τοῦ λόγου. Ἀπὸ μεθοδολογικῆς ἀπόψεως, ἡ ἴδια μέθοδος πού χρησιμοποιοῦντο γιά τὸν προσδιορισμὸ τῆς ἐκτάσεως τοῦ σκοτεινοῦ ἀριθμοῦ τῆς ἐγκληματικότητος προσφέρεται καὶ στήν προκειμένη περίπτωσι, δηλ. ἡ ὑποβολὴ ἐρωτηματολογίου σὲ πληθυσμιακὸ δείγμα πού παρουσιάζει τήν σύνθεσι ὁλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ. Οἱ σχετικῆς ἐρωτήσεις θά πρέπει νὰ διατυπωθοῦν ἔτσι ὥστε νὰ εἶναι κατάλληλες γιά νὰ ἐπιβεβαιωθῶν κυρίως οἱ ἐξῆς ὑποθέσεις:

Ἡ πρᾶξι δὲν *προσελήφθη* σάν ἐγκλημα ἀπὸ ἐκεῖνον κατὰ τοῦ ὁποῖου ἐστράφη. Τὸ ζήτημα τῆς προσλήψεως τοῦ ἐγκληματικοῦ χαρακτήρος τῆς πράξεως κατὰ τίς συλλογικῆς κοινωνικῆς παραστάσεις ἐμπίπτει στὸν κύκλο ἐρευνῶν πού ἔχουν σάν ἀντικείμενο τὸν καθορισμὸ τῶν μηχανισμῶν ἀναγωγῆς τῆς πράξεως σὲ ἐγκλημα (βλ. ἀνωτ.).² Συνδέονται μὲν καὶ μὲ τὸ ζήτημα τῶν ὀρίων ἀνοχῆς τοῦ παθόντος ἔναντι τοῦ ἐγκλήματος, ἐφ' ὅσον εἶναι φυσικὸ νὰ μὴ καταγγέλλῃ τοῦτο στίς περιπτώσεις πού δὲν τὸ θεωρεῖ σάν ἐγκλημα. Πράγματι, πράξεις οἱ ὁποῖες, νομικῶς, στοιχειοθετοῦν ἐγκλήματα, εἶναι δυνατὰ, κοινωνικῶς, νὰ μὴ προσλαμβάνονται σάν ἐγκλήματα ἀπὸ ἐκεῖνους κατὰ τῶν ὁποίων στρέφονται, παρὰ μόνον πέραν ὀρισμένου *minimum* ἐντάσεως τῆς προσβολῆς (κατόφει ἐγκληματικότητος) τὸ ὁποῖο, ἐξ ἄλλου, ποικίλλει ἀνάλογα μὲ τήν κρατούσα ὑποδομὴ στό κοινωνικὸ περιβάλλον τοῦ αὐτοῦ. Ἀπὸ ποῖου σημείου π.χ. μιὰ (ατομικὴ χειρωνακία) σὲ μιὰ γυναῖκα παύει νὰ προσλαμβάνεται σάν ὑπερβολικὴ οἰκειότης καὶ γίνεται αἰσθητὴ σάν «βάνωσος προσβολῆ τῆς αἰδοῦς»;

Τὸ ζήτημα ἔχει ἰδιαίτερα σημασία ἀντιμετωπιζόμενο κυρίως κάτω ἀπὸ τὸ πρῶμα τῆς διαφορικῆς προσλήψεως τοῦ ἐγκληματικοῦ χαρακτήρος μεταξὺ τῶν διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων· ἐν ὄψει τῶν διαφορῶν πού παρουσιάζονται ἀπὸ τάξι σὲ τάξι στήν ἱεράρχησι τῶν ἀξιών καὶ τοῦ προκλιπτοντος ἀποτελέσματος, ἡ ἴδια ἀξία εἶναι πῶς ἀπόλυτη γιά τήν μία τάξι καὶ πῶς σχετικὴ γιά τήν ἄλλη. Κατὰ μία μελέτη πάνω στὰ ἐγκλήματα τῶν ἐργαζομένων σὲ διάφορες ἐπιχειρήσεις στήν Ἀγγλία, πάνω ἀπὸ τὸ 50% τῶν ἐρωτηθέντων ἐργατῶν ἦσαν τῆς γνώμης ὅτι ἡ κλοπὴ ἀρχίζει ἀπὸ ἀντικείμενα ἀξίας ὡς τῶν 5 λιρῶν.³ Ἐπίσης, ὀρισμένες ἐκδηλώσεις βιολότητος δὲν θεωροῦνται σάν ἐγκληματικῆς σὲ μερικὸς

1. Βλ. J. B. Grossmann, «A model for Judicial Policy Analysis: The Supreme Court and the Sit-In Cases», in Grossmann & J. Tanenhaus, *Frontiers of Judicial Research*, Wiley, N. York 1969, σ. 405. Ἐπίσης Ph. Robert, «La recherche opérationnelle dans le système de justice criminelle», in *Etudes relatives à la criminalité*, VIII, τοῦ ἴδιου, ὁπ. cit., σ. 487.

2. Βλέπε σχετικῶς μὲ τὸ ζήτημα τοῦτο: «La perception de la déviance et de la criminalité». Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης, Στρασβούργο, 1972 καὶ κυρίως τὴν εἰσηγησι Kutchinsky, ὁ ὁποῖος κάνει λεπτομερῆ παρουσίωσι τῶν μέχρι τότε σχετικῶν ἐμπειρικῶν ἐρευνῶν στίς διάφορες χῶρες.

3. Βλ. J. P. Martin, *Offenders as Employees*, Macmillan, London 1962, σ. 114 ἔπ.

εργατικούς οικισμούς στην Αγγλία, ενώ αντίθετος ή τυχόν καταγγελία τους στην αστυνομία θεωρείται σάν ιδιαίτερως ύποπτη εκδήλωση (χαφιεδισμός).¹ Βλέπομε λοιπόν στον τρόπο προσλήψεως του εγκλήματος από τόν παθόντα ένα παράγοντα μη επισημάνσεως του εγκλήματος στις αρχές.

Με την πρώτη αυτή υπόθεσι στενά συνδέεται και μιá άλλη, δηλ. ή εκτασις τής αγνοίας του ποινικού νόμου στις διάφορες κοινωνικές ομάδες.² Σέ τελική ανάλυσι όμως ή υπόθεσις αυτή συγχέεται με την προηγούμενη γιατί και στις δύο περιπτώσεις ή πράξις δέν προσλαμβάνεται σάν εγκληματική. Ή διαφορα έγκειται στο ότι στην πρώτη περίπτωση ο τόνος τοποθετείται στο απαγορευμένο αντικείμενο, ενώ στην δεύτερη περίπτωση, σ' αυτή τούτη την απαγόρευσι.

Μιá τρίτη υπόθεσις είναι ή πεποιθησις του παθόντος για τó μάταιο τής καταγγελίας λόγω μη δυνατότητας τής αστυνομίας να ανακαλύψι τόν δράστη. Ή προσέγγισις του σημείου τούτου στο εμπειρικό πεδίο θά επιτευχθί με έρευνα πάνω στις συλλογικές παραστάσεις τών διαφόρων κοινωνικών ομάδων περί τής λειτουργίας τής αστυνομίας.³

Χωρίς να παρανωρίζεται ή επίδρασις ώρισμένων προσωπικών παραγόντων πάνω στην διαμόρφωσι τής άνεκτικής στάσεως του παθόντος έναντι του εγκλήματος (π.χ. συμπάθεια προς τόν δράστη, φόβος αντίποινων, κτλ.), ιδιαίτερη σημασία πρέπει να δοθί στην περίπτωση τής ικανοποίησεως από τόν δράστη όλων τών άστικων αξιώσεων του παθόντος. Είvai, προφανώς, ο παράγων πού συντελεί κατά τó μεγαλύτερο ποσοστό στην μη καταγγελία τών εγκλημάτων από τά θύματα. Τούτο έχει ιδιαίτερη σημασία για την εκτίμησι τής διαφορετικής κατανομής τής συγγνώμης του θύματος μεταξύ τών διαφόρων κοινωνικο-οικονομικών τάξεων, εφ' όσον ή οικονομική δυνατότης άποκατάσεως τής βλάβης πού προκάλεσε τó εγκλημα διαφέρει π.χ. μεταξύ δράστου έμπόρου και δράστου εργάτου ή μικροϋπαλλήλου.⁴ Ήτσι ή ίδιοποίησις 50.000 δρχ. από τόν ταμία τής επιχειρήσεως έχει πολύ μεγαλύτερες πιθανότητες να καταμνησθί παρά ή έκδοσις άκαλύπτων έπιταγών πολλών εκατομμυρίων από επιχειρήσι προς επιχειρήσι, υπόθεσις πού συνήθως «διευθετείται» μεταξύ τών ένδιαφερομένων σάν μιá οποιαδήποτε έμπορική δοσολογία.⁵

1. Βλ. R. Hood & R. Sparks, *La delinquance*, Hachette, Paris 1970, σ. 32.

2. Πάνω στο θέμα αυτό, βλ. Kutchisky, in op. cit. Ήπίσης Goffin, «Un sondage d'opinion», in Actes du colloque international de Sociologie, du droit et de la justice, *Revue de l'institut de Sociologie, ULB* 1970.

3. Βλ. σχετικώς A. Normandeau, *Enquête d'opinion sur la police au Québec*, Québec.

4. Βλ. και D. Chapman, op. cit., σ. 62.

5. Είναι χαρακτηριστικό ότι, άν τó καταζητούμενο εγκλημα τών φερόντων λευκό περιλάιμο σπανιάς φθάνη στα δικαστή-

Οι υπόθεσις πού αναφέρονται πιό πάνω ίσως να μόνι έξαντλούν τόν κύκλο τών μεταβλητών τών δρίων άνοχης τών παθόντων έναντι του εγκλήματος. "Αν αναφέρθηκα ειδικώς σ' αυτές είναι γιατί ή επαλήθευσις τους πιθανολογείται βάσει τών πορισμάτων τών έρευνών στις οποίες παρέπεμνα.

Έν όψει όμως συγκεκριμένης σχετικής έρεύνης, είναι πιθανόν μιá προκαταρκτική έρευνα-pilote να φέρη σε φώς και άλλες υπόθεσις, τις οποίες ή κυρία έρευνα θά κληθί να επαλήθευσι. Μεγάλο ένδιαφέρον για την εκτίμησι τής εκτάσεως τής μη επισημάνσεως στις αρχές τών τελουμένων εγκλημάτων και του καθορισμού τών λόγων πού την υπαγορεύουν, παρουσιάζει ή μελέτη τής αντίδράσεως έναντι του εγκλήματος, τών μικρών κοινωνικών συστημάτων στα όποια άνηκει ο δράστης.

Ή ζωή του ανθρώπου εκτυλισσεται στα πλαίσια κοινωνικών συστημάτων, όπως είναι τó σχολείο στο όποιο φοιτά, ο οργανισμός, ιδιωτικός ή δημόσιος, στον όποιο εργάζεται, ο στρατός, κτλ. Ήπειδή ή δράσις του ανθρώπου αναπτύσσεται κυρίως στους κόλπους τών συστημάτων αυτών, έόμενο είναι και ή τυχόν εγκληματική του δράσις να εκδηλώνεται μέσα σ' αυτά, ή δε κοινωνική πρόσληψις αυτής τής εγκληματικής δράσεως να περιορίζεται συνήθως μέσα στα πλαίσια του κοινωνικού συστήματος στο όποιο άνηκει ο δράστης. Ευνόητο είναι λοιπόν τó πόσο καθοριστική για την εκτασι του σκοτεινού άριθμού τής εγκληματικότητας είναι ή στάσις πού υιοθετεί τó μικρό κοινωνικό σύστημα έναντι του εγκλήματος.

"Ολα τά μικρά κοινωνικά συστήματα πού αναφέρουμε πιό πάνω έχουν σάν χαρακτηριστικό ότι είναι ιεραρχικώς δομημένα κατά διάταξι πυραμίδος, στην κορυφή τής όποιας βρίσκεται ένα πρόσωπο ή ένα ολιγάριθμο συλλογικό όργανο πού αποφασίζει για κάθε τι πού αφορά τó σύστημα, συνεπώς, και για την επισημάνσι στις αρχές τών εγκλημάτων τών ατόμων πού άνήκουν σ' αυτά. Τó όλο θέμα αναγκαία λοιπόν στην μελέτη τών παραγόντων πού προσδιορίζουν την σχετική άπόφασι εκείνου πού έχει την έξουσία να δεσμευί με την άπόφασι του τó σύστημα.

Ήδιαίτερο ένδιαφέρον για τó ζήτημα, πού μάς άπασχολεί, παρουσιάζει ή άπόφασις του διευθίνοντος επιχειρήσι, λόγω του μεγάλου άριθμού τών προσώπων πού εργάζονται στις διάφορες επιχειρήσεις, βιομηχανικές, έμπορικές, κτλ. και, συνεπώς, τής μεγάλης εκτάσεως τής έξουσίας του διευθίνοντος αυτές να αποφασίξι, σε περίπτωσι τελέσεως εγκλήματος από κάποιον ύπάλληλο, άν θά καταγγείλι αυτόν στην ποινική δικαιοσύνη ή άν θά ρυθμίσι τó ζήτημα με άλλου είδους αντίδρασι, π.χ. άπόλυσι του δράστου. Κατά τόν Martin πού έρευνήσε ειδί-

ρια, είναι άκριβώς λόγω τής δυνατότητας αυτής τής «διευθετήσεως» τής υπόθεσεως.

κώς αυτόν τόν τομέα, ή συχνότης με την όποία ό διευθύνων την επιχείρησι καλείται νά άσκησι αυτή την έξουσία με αυτή την de facto διακριτική εύχρεία, είναι πολύ μεγάλη,¹ κυρίως στις μεγάλες επιχειρήσεις, πράγμα που έχει μεγάλη κοινωνιολογική σημασία, γιατί καταδεικνύει ότι ό διευθύνων επιχείρησι, περισσότερο από κάθε άλλο φυσικό πρόσωπο, έχει την έξουσία ν' άποφασίση περί του άν κάποιος συνάνθρωπος του θά λογοδοτήση στη δικαιοσύνη για ένα εγκλήμα του ή όχι. "Αν ληφθί ήπ' ύψι ή διόγκωσις της συγχρόνου επιχειρήσεως κατ' άκολουθίαν της συγκεντρώσεως του κεφαλαίου, άντιλαμβάνεται κανείς ότι ό διευθύνων την επιχείρησι άσκει πράγματι μιá ιδιωτική δικαιοσύνη" και επηρεάζει σε μεγάλη έκτασι τόν σκοτεινό αριθμό της εγκληματικότητας.

Τήν δικαιοδοτική του έξουσία άσκει ό διευθύνων την επιχείρησι άποσκοπόντας στο συμφέρον της επιχειρήσεως. Δεδομένου δέν ότι κανείς δέν επιδιώκει την ποινική δίωξι κάποιου άν δέν έχει ίδιο συμφέρον,² τότε μόνον ό διευθύνων την επιχείρησι παραπέμπει την ύπόθεσι στην Δικαιοσύνη, όταν τουτο έξυπηρετή ό συμφέρον της επιχειρήσεως.

Πλην της περιπτώσεως όπου ή επιχείρησις ζημιώθηκε από τό εγκλήμα, όποτε κύριο κριτήριο της καταγγελίας ή όχι του δράστου στις άρχές είναι ή άποκατάστασις της ζημίας εκ μέρους του δράστου, συνήθως, ή κοινολόγησις του εγκλήματος άντιμετωπίζεται από τήν διεύθυνσι της επιχειρήσεως σάν μειωτική της ύπολήψεώς της, και ή γι' αυτό προτιμά νά μή τό καταγγείλη άλλα νά τό άντιμετωπίση με πειθαρχικές κυρώσεις.³ Τουτο όμως δέν ισχύει, φαίνεται, έξ ίσου για όλες τις βαθμίδες της ιεραρχίας του προσωπικού, γιατί ή μειωτική επίδρασις πού έχει ή δημοσιότης του εγκλήματος για τήν ύπόληψι και τήν πίστι της επιχειρήσεως είναι τόσο μικρότερη όσο χαμηλότερη είναι ή θέσις πού κατέχει ό δράστης στην ιεραρχική κλίμακα. "Η κλοπή π.χ. πού θά κάνη ένας εργάτης ή ένας κλητήρας δέν έχει αντίκτυπο πάνω στην ίδια την επιχείρησι, ενώ ή υπεξαίρεσις από ένα διευθυντή της, ό όποιος κατά κάποιο τρόπο την εκφράζει στο κοινό, δέν αφήνει άθικτο, στα μάτια του κόσμου, τό κύρος της επιχειρήσεως." Έτσι, παρατηρείται ότι τά εγκλήματα των άμειβομένων με μηνιαίο μισθό υπάλληλων τόν μεγάλων επιχειρήσεων ύπόκεινται κατά τό μεγαλύτερο ποσοστό τους στην έσωτερική ιδιωτική δικαιοσύνη του διευθύνοντος την επιχείρησι, ενώ αντίθετως τά εγκλήματα των ήμερομισθίων καταγγέλλονται συνήθως στην ποινική δικαιοσύνη.⁴

Πάντως ή προσφυγή στην ιδιωτική δικαιοσύνη, του διευθύνοντος την επιχείρησι, γίνεται, έφ' όσον

ή γνώσις περί τελέσεως του εγκλήματος περιορίζεται στα πλαίσια της επιχειρήσεως, και μάλιστα στους κύκλους τών στελεχών της. "Αν, αντίθετως, τό εγκλήμα παίρνη μεγάλη δημοσιότητα, πέραν τών στεγανών του συστήματος, τότε οι λόγοι πού, όπως είδαμε πιό πάνω, συνηγορούν στην άπόκρυψι του εγκλήματος από τήν τακτική ποινική δικαιοσύνη, δέν συντρέχουν στην προκειμένη περίπτωση. Τουναντίον, εδώ τό συμφέρον της επιχειρήσεως άπαιτεί νά παρουσιασθί αυτή στα μάτια του κόσμου σάν ιδιαίτερα εύαισθητη στα θέματα νομιμότητος και ήθικής τάξεως. Γι' αυτό, σε περίπτωση πού τό εγκλήμα παίρνει εύρύτερα δημοσιότητα πού ξεπερνά τά πλαίσια της επιχειρήσεως, ή Διεύθυνσις σπεύδει νά τό καταγγείλη."⁵

Σέ μιá έρευνα πού έχει σάν άντικείμενο τήν επισημανσι τών παραγόντων και τήν κατανόησι τών διεργασιών της «παραπομπής» της ποινικής ύποθέσεως στην ποινική δικαιοσύνη, δηλ. της καταγγελίας του εγκλήματος από αυτούς πού έλαβαν γνώσι της τελέσεώς του, δέν θά μπορούσε νά κάνη κανείς άφαίρεσι της δράσεως αυτών τούς όποιους ό Becker άποκαλεί «εργολάβους ήθικης» (moral entrepreneurs).⁶ Είναι κυρίως συλλογικά όργανα (σωματεία, άστικές έταιρείες, ένδωσες προσώπων, κτλ.), τά όποία θέτουν σάν σκοπό τους τήν άνάληψι σταυροφορίας για νά άποτρέψουν τόν κίνδυνο καταλύσεως όριωμένων εκφάνσεων της ήθικής τάξεως, τόν όποιον πιστεύουν ότι διατρέχει ή κοινωνία (άντιαλκοολικοί σύλλογοι, θρησκευτικά σωματεία, διάφορα κινήματα κατά άσέμαν δημοσιευμάτων και ταινιών, κτλ.). "Όσες φορές ό ήθικός κανόνας, με τήν αυστηρή τήρησι του όποιου αύτοεπιφορτίζονται οι φορείς αυτοί, είναι ένισχυμένως με ποινική κύρωσι, τότε οι όμάδες αυτές αναλαμβάνουν δράσι για τήν διαπίστωσι τών παραβάσεων, τήν κατεμύνησι τών παραβατών και τήν προσκόμισι τών ένοχοποιητικών άποδείξεων ώστε νά επιτύχουν τήν καταδική του παραβάτου. Τήν δράσι τήν «εργολάβων της ήθικής» μπορούμε νά παρακολοθηόσωμε σε δίκες κατά ταινιών ή αναγνωσμάτων, όπου προβάλλεται άνάγλυφα ό ρόλος τους τόσο στην κίνησι της διάξεως όσο και στις επόμενες διαδικαστικές φάσεις. "Η συστηματική κοινωνιολογική μελέτη της δράσεως τών αυτοκλήτων αυτών φρουράν της ήθικής παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον από της άποψεως του θέματος πού μäs άπασχολεί, γιατί, καθώς οι παραβάσεις, με τήν κύρωσι τών όποιων άσχολούνται οι όμάδες αυτές, δέν προσβάλλουν άτομικά συμφέροντα άλλα ήθικώς άρχές, ή «παραπομπή» τους στο σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης γίνεται κυρίως με τήν πρωτοβουλία αυτών τών όμάδων, οι όποιες, λόγω του σκοπού τους, είναι οι μόνες (πλην τών άρμοδίων άρχών) πού δρα-

1. *Offenders as Employees*, op. cit., σ. 104-105.

2. Becker, *Outsiders*, op. cit., σ. 122.

3. Martin, op. cit., σ. 107.

4. D. Chapman, op. cit., σ. 62.

5. Becker, op. cit., σ. 122 έπ.

6. Becker, op. cit., σ. 147 έπ.

στηριοποιούνται γιὰ τὴν καταγγελία αὐτῶν τῶν παραβατῶν. Μ' ἄλλα λόγια, εἶναι οἱ ἀποκλειστικοὶ σχεδὸν τροφοδότες τῆς δικαστικῆς μηχανῆς μὲ τέτοιου εἴδους ὑποθέσεις.

Τεράστιο ἐπίσης ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ ἔρευνα πάνω στὴν δρᾶσι τῶν ομάδων αὐτῶν καὶ γιὰ τὴν ἐξακριβώσει τοῦ κατὰ ποίαν ἔκτασι ἡ δρᾶσις αὐτῆ εἶναι κοινωνικῶς πρόσφορος, δηλ. κατὰ ποιο ποσοστὸ οἱ καταγγελλόμενες παραβάσεις προσβάλλουν πράγματι ζωντανὲς ἠθικὰς ἀξίες ἢ ἀπλῶς στοιχειοθετοῦν τὸν τύπο ἀξιοποιῶν πράξεων, τῶν ὁποίων ὁ οὐσιαστικὸς λόγος καθιερώσεως ἔχει ἤδη ξεπερασθῆ ἀπὸ τὴν ἐξέλιξι τῶν ἠθῶν. Πράγματι, εἶναι δυνατὸν ἡ «πρόσληψις» μιᾶς πράξεως ὡς παραβάσεως νὰ εἶναι συνέπεια ὄχι τῆς ἀντικοινωνικότητός της ἀλλὰ τῆς κοινωνικῆς δυσπροσαρμοστικότητος τοῦ διώκτου της, ὁ ὁποῖος, μὴ μπορῶντας νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ κοινωνικὸ του περιβάλλον στὴν ἐξέλιξι τῶν ἠθῶν, θεωρεῖ ὡς ἐκλυσι κάτι τὸ ὁποῖο δὲν εἶναι παρὰ μετὰβασις. Αὐτὸ μποροῦμε νὰ τὸ διαπιστώσουμε ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι σὲ πολλὰς περιπτώσεις τέτοιου εἴδους ἐγκλημάτων, ἂν καὶ ἡ ἀπαράβασις ἔχει πάρει μεγάλη δημοσιότητα (π.χ. προβολὴ ταινίας σὲ κεντρικὴ αἴθουσα τῆς πρωτεύουσας, ἐκτεταμένη διαφήμισις της ἀπὸ τὸν Τύπο,

κτλ.) καὶ συνεπῶς ἔχει περιέλθει σὲ γνώσι τῆς Εἰσαγγελίας, ἐν τούτοις, δὲν ἀσκεῖται διώξις ἀτεπαγγέλτως, ὅπως θὰ ἔπρεπε, ἂν προσλαμβάνονταν ἀπὸ τὸν Εἰσαγγελεῖα ὡς ἄσυνβλητικὴ κατὰ τῶν ἠθῶν. Ἄσκειται διώξις κατόπιν μηνύσεως τοῦ ἀεργολάβου ἠθικῆς», ὁπότε ὁ Εἰσαγγελεὺς ἐξαναγκάζεται νὰ διώξῃ λόγῳ τῆς ἀρχῆς τῆς νομιμότητος, καὶ ἐφ' ὅσον ἡ ἐκδήλωσις πληρῶνει τὸ νεκρὸ γράμμα τοῦ νόμου. Μία σχετικὴ ἔρευνα λοιπὸν πάνω σ' ἓνα ἐκτεταμένο καὶ εὐρὸ δείγμα πληθυσμοῦ θὰ ὡδηγοῦσε στὴν συναγωγὴ χρησίμων συμπερασμάτων καὶ θὰ ἐπέτρεπε στὸν νομοθέτη νὰ προσαρμόσῃ τὴν κατάστασι τοῦ νόμου στὴν κατάστασι τῆς ζωντανῆς ἠθικῆς, ὥστε νὰ μὴ δημιουργοῦνται τεχνητοὶ ἐγκληματίες.

Ἐνας κύκλος ἐμπειρικῶν ἐρευνῶν μὲ ἀντικείμενο τίς ὑποθέσεις ποῦ ἀναφέραμε θὰ ρίξῃ φῶς στοὺς μηχανισμοὺς καταγγελίας τῶν ἐγκλημάτων στὸ σύστημα τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης καὶ θὰ δημιουργήσῃ ἓνα σύνολο γνώσεων πάνω στίς διεργασίες διαλογῆς τῶν ἀδικημάτων ποῦ προωθοῦνται πρὸς στιγματισμὸ τῶν δραστῶν τους καὶ ἐκείνων ποῦ καλύπτονται ὀριστικὰ ἀπὸ τὸν σκοτεινὸ ἀριθμὸ.